

Umeå Universitet

Linn Alexandersson

Examensarbete, 15 hp

Institutionen för geografi och ekonomisk historia

Turismprogrammet med inriktning destinationsutveckling och turismplanering

180 hp

Vt 2019

Handledare: Roger Marjavaara



Turismdriven centrumförskjutning? Exempel från svenska fjällen



UMEÅ UNIVERSITET

Förord

Det här arbetet har varit en rolig och lärorik process. Jag skulle vilja rikta ett stort tack till Roger Marjavaara som varit min handledare under studieprocessens gång. Jag vill också tacka mina informanter som bidragit med information till studien. Slutligen vill jag rikta ett stort tack till Emma Edholm och Gustav Englund som lärt mig grunderna i GIS.

Linn Alexandersson

Umeå, juni 2019

Abstract

The aim of this essay is to study population change in tourism intensive mountain municipalities. Then to investigate whether center displacement takes place from the municipality center to the area with growing tourism. Areas of growing tourism have in this study been delimited to ski resorts. To answer the study's purpose and questions, both quantitative and qualitative methods have been used. Population statistics have been used to explain population change in Swedish mountain municipalities. Population statistics showed that there are four mountain municipalities that have a shrinking population in the municipality and in the municipality center, while there is a ski resort with population growth in the municipality. These mountain municipalities are Dorotea, Malung-Sälen, Storuman and Härjedalen. Interviews with officials from these municipalities have been used as a complement to analyze the findings from the population statistics. The result of the interviews shows that the ski resorts have characteristics of being so-called 'center' with reference to the center-periphery model. At the same time, it also appears that the informants do not think that it is possible to talk about any tourism-driven center displacement. At least not with regard to public service. The municipality house will be remain located where it is today. Based on the given results, this essay conclude that ski resorts should be regarded as commercial centers and that the municipality center is the public center. From this aspect this study also conclude that there is possible to talk about a patriell center displacement from the municipality center to the ski resorts. Which, based on this study, is explained as commercial. The study also conclude that the commercial supply is dependent on the tourist visitors and those who work on the ski resorts, where the result shows that much of those who live in the ski resorts work in the touristindustry. In this way, the commercial center displacement also becomes tourism-driven.

Innehållsförteckning

1. Introduktion.....	1
1.1 Bakgrund	2
1.2 Syfte	3
1.3 Frågeställningar	3
1.4 Avgränsningar.....	3
2. Teori.....	5
2.1 Centrum- periferi	5
2.2 Centrum och periferi som dynamiska begrepp.....	8
2.3 Pleasure Periphery.....	9
2.4 Begreppet destination	10
3. Metod	11
3.1 Forskningsdesign	11
3.1.1 Flerfallstudie.....	11
3.1.2. Urval och insamling av data.....	12
3.2. Semistrukturerade intervjuer	13
3.2.1 Analys av intervjuer	15
3.3 Metodreflektion	16
3.3.1 Validitet och reliabilitet.....	16
3.4 Etiska överväganden.....	18
4.Undersökningsfall	19
4.1 Dorotea kommun- Borgafjäll	19
4.2 Storuman kommun- Hemavan	20
4.3 Malung Sälens kommun- Sälen	21
4.4 Härjedalen kommun- Funäsdalen.....	22
5. Empiri.....	23
5.1 Vilka fjällkommuner har en negativ befolkningsutveckling i kommunen och centralorten men också en skidort med befolkningstillväxt?	23
5.2 Intervjuer	24
5.2.1 Demografi.....	24
5.2.2 Turismutveckling.....	25
5.2.3 Centrumförskjutning	27
5.2.4 Framtiden	29
6. Resultatdiskussion och slutsats	31
6.1 Förslag för fortsatta studier	35
7. Sammanfattning.....	36
Referenser	38
Bilagor.....	42

<i>Intervjuguide: Malung Sälens kommun</i>	42
<i>Intervjuguide: Dorotea kommun</i>	43
<i>Intervjuguide: Storuman kommun</i>	44
<i>Intervjuguide: Härjedalens kommun</i>	45
Figur 1 Svenska fjällkommuner.....	4
Figur 2 Centrum och periferi modellen.....	8
Figur 3 Undersökningsområde	23
Tabell 1 Befolkningsutveckling på skidorter	13
Tabell 2 Informanturval vid intervjuer.....	14

1. Introduktion

Idag benämns många landsbygdskommuner som fränflyttningkommuner (Forsberg & Berger, 2005). Unga tenderar att flytta från landsbygden för att jobba eller utbilda sig medan den äldre befolkningen bor kvar, samtidigt som många äldre flyttar in till landsbygdsområden i samband med pension (Dribe & Stanfors, 2015; Woods, 2005). Detta bidrar till en ökad försörjningsbörda och har följaktligen lett till att många landsbygdskommuner tvingats höja den kommunala skatten (Dribe & Stanfors, 2015). Eftersom kommunerna enligt lag måste kunna tillhandahålla en fungerande samhällsservice, bland annat ansvarar kommunen för äldreomsorgen och skolomsorgen. Därmed blir en höjd kommunalskatt ett sätt att kompensera för minskade skatteintäkter (Forsberg & Berger, 2005).

Trots att å ena sidan många landsbygdskommuner har demografiska utmaningar så finns å andra sidan mindre områden inom kommunerna med befolkningstillväxt. Dessa områden är i de flesta fall perifera områden och lokaliserade avlägset från det område där majoriteten av befolkningen bor och där marknaden finns, ofta kallat 'centrum' (Botterill m.fl. 2000). Flera av dessa perifera områden karakteriseras av en upplevelsekultur där det perifera landskapet i många fall blivit områden för turismexploatering (Forsberg & Berger, 2005).

I Sverige är fjällturism en av de former av turism som växer (Herberlein m.fl. 2002). En populär aktivitet som lockar turister är utförsåkning, det har bidragit till att svenska skidorter är välbesökta områden av turister (Herberlein m.fl. 2002). Turismutveckling på skidorter är ett välstuderat område där flera studier visar att turism är en bidragande faktor till en positiv befolkningsutveckling samt ekonomisk tillväxt (se Brown & Hall, 2000; Lundmark, 2005; Kauppila m.fl. 2009; Kauppila, 2011).

Syftet med denna studie är därför att studera befolkningsdynamiken i turismintensiva fjällkommuner samt undersöka om en centrumförskjutning sker från centralorten till skidorten. Studier om fenomenet centrumförskjutning från centralorter till skidorter i Sverige kan anses som ett relativt outforskat område eftersom några tidigare studier inom området inte hittats. Denna studie vill därför bidra med en ökad förståelse och kunskap om skidorternas betydelse för inte bara kommunerna, utan även för centralorterna.

1.1 Bakgrund

Kauppila (2011) har studerat fyra kommuner med tillhörande skidort i norra Finland Kittilä-*Levi*, Kuusamo-*Ruka*, Inari- *Saariselkä*, och Kolari-*Yllnäs* för att belysa turismens socioekonomiska effekter i perifera landsbygdsområden. I studien framgår att skidorterna har befolkningstillväxt medan kommunerna som helhet har befolkningsminskning. Dessutom framgår att skidorterna har en yngre åldersstruktur än i de undersökta kommunerna och att arbetslöshetsgraden är lägre i skidorterna än i kommunen som helhet. Kauppila (2011) menar att befolkningstillväxten i skidorterna beror på att turisterna bidragit till att investeringar gjorts, vilket ökat närvaron av företag som i sin tur bidragit till jobb som lett till att människor kan bosätta sig på skidorterna. På flertalet av skidorterna finns också närvaro av den offentliga sektorn, exempelvis förskola, grundskola och brandstation. Denna utveckling av skidorterna menar Kauppila gör att skidorterna borde ses som ”*kärnor i en nordlig periferi*”(Kauppila, 2011 s.28). Kommuncentret bör ses som periferi och skidorterna centrum i och med att efterfråga och utbud av varor och tjänster finns i anslutning till skidorterna samt att det är där befolkningstillväxt sker (Kauppila, 2011).

Exemplet belyser också det faktum att ’centrum’ och ’periferi’ är dynamiska begrepp, vilket tas upp återkommande av forskare som studerat turismutveckling i perifera områden (Müller & Jansson, 2007; Kauppila m fl., 2009; Kauppila, 2011; Brown & Hall, 2000). Kauppila (2011) menar att turismutveckling av en skidort kan bidra till att skidorter växer fram som det nya centrumet i kommunen. En turistdestination som en gång låg i periferin behöver inte nödvändigtvis alltid ligga i periferin i och med att begreppen påverkas av efterfråga och utbud av varor och tjänster (Müller & Jansson, 2007). Turismdestinationer kan också fungera som ett tillfälligt centrum enligt Christaller (1963, s.96), eftersom särskilda säsonger gör området attraktivt under en kort period.

Denna uppsats kommer studera begreppen ’centrum’ och ’periferi’ och vad det innebär för kommuner med negativ befolkningstillväxt att skidorten växer. Den vetenskapliga relevansen utgår från Herberlein m.fl. (2002) som menar att fjällturismen i områden med krympande befolkning har bidragit till att turistindustrin blivit en viktig utvecklingsfråga i och med få andra möjligheter till utveckling. Följaktligen menar Herberlein m.fl. (2002) att mer forskning behövs för att belysa hur turism kan bidra till att fler bosätter sig på turistdestinationen. Den samhällsvetenskapliga relevansen blir därför att studera hur detta ska manifesteras i verkligheten och vilka möjligheter och hinder det innebär för fjällkommunerna att områden avlägset från centralorten växer.

1.2 Syfte

Syftet med denna uppsats är att studera befolkningsdynamiken i turismintensiva fjällkommuner i Sverige, samt att undersöka om en centrumförskjutning sker från centralorten till skidorten.

1.3 Frågeställningar

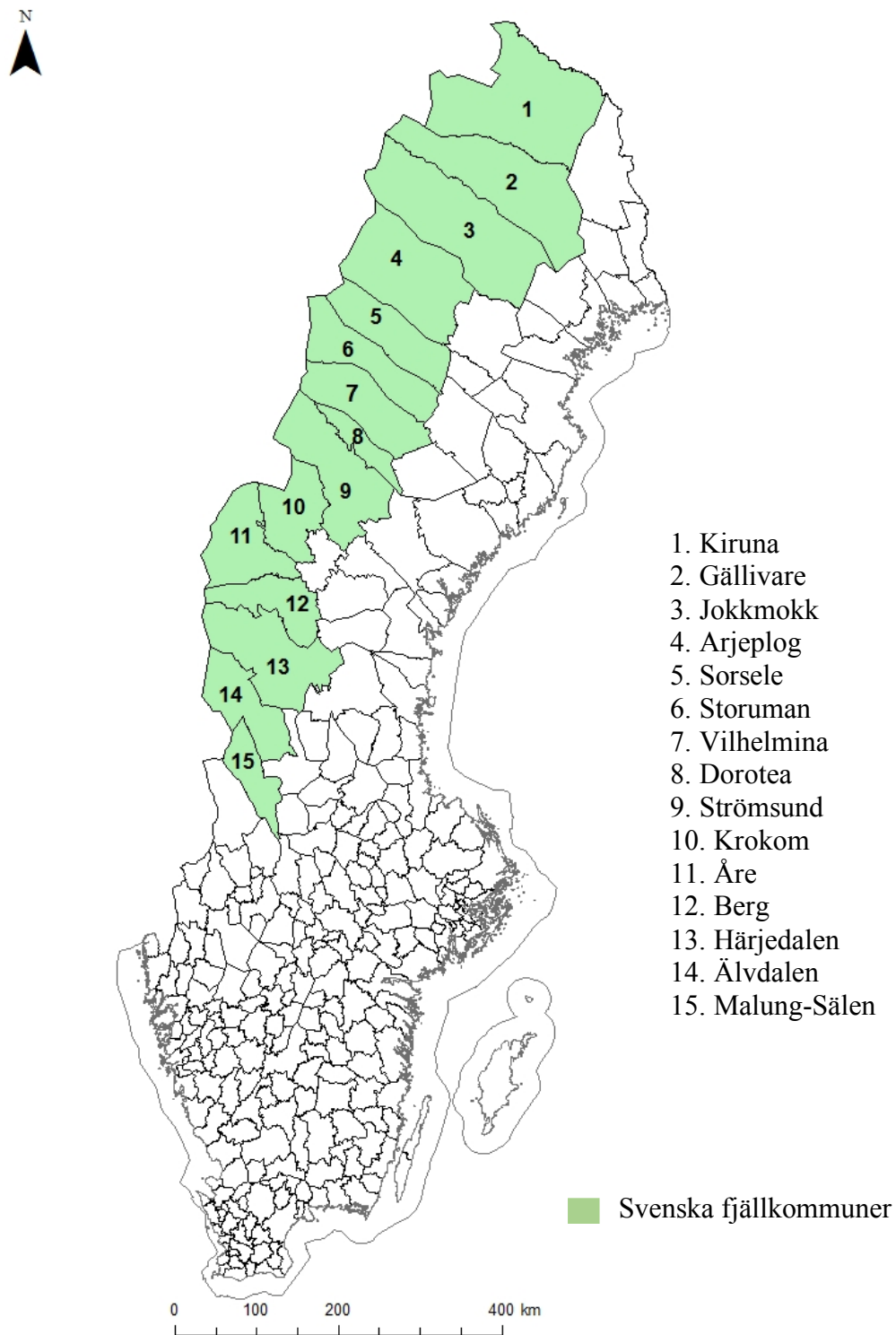
1. Vilka fjällkommuner har en negativ befolkningsutveckling på kommunnivå och i centralorten samtidigt som de uppvisar en befolkningsökning på skidorten?
2. Förskjuts centrumfunktionen från centralorten till skidorten? Om så sker hur manifesteras detta?
3. Vilka möjligheter och hinder innebär det för fjällkommunerna om centrumfunktionen förskjuts från centralorten till skidorten?

1.4 Avgränsningar

Studien kommer att studera befolkningsförändring i de 15 så kallade *fjällkommunerna* (se figur 1). Denna definition av fjällkommuner är återkommande i tidigare forskning om fjällturism (se Lundmark & Marjavaara, 2005; Lundmark, 2005; Herberlein m.fl. 2002). Det som karakteriserar fjällkommunerna är att de framförallt är glesbefolkade (Lundmark & Marjavaara, 2005). Enligt SKL's (2016) definition är också majoriteten av dessa fjällkommuner landsbygdskommuner.

I och med att studien har valt att fokusera på fjällkommuner, betyder det att studien endast tar hänsyn till turismdriven centrumförskjutning på ett geografiskt avgränsat område. Vidare studeras turismdriven centrumförskjutning från centralorten till skidorter. Det här ansågs vara en lämplig avgränsning i och med att turismen till svenska fjällen är vinterdominerad och domineras av utförsåkning (Herberlein m.fl.2002).

I och med dessa avgränsningar tar resultatet inte hänsyn till om och hur turismdriven centrumförskjutning sker inom andra landsbygdskommuner med framväxande turism. Turismdriven centrumförskjutning behöver heller inte endast ske från centralorten till en skidort, utan kan ske till vilken ort som helst med framväxande turism. Enligt SKL (2016) framgår exempelvis att det finns flera landsbygdskommuner med en betydande besöksnäring även i södra Sverige. Hur turismdriven centrumförskjutning kan tänkas ske där är temat för vidare forskning.



Figur 1 Svenska fjällkommuner. Kartografi: Linn Alexandersson.2019.

Figur 1 visar lokaliseringen av de svenska fjällkommunerna. Kartan illustrerar att de svenska fjällkommunerna sträcker sig från Kiruna kommun i norr till Malung-Sälens kommun i söder. Dessa fjällkommuner är också geografiskt stora om man jämför med majoriteten av övriga kommuner i Sverige. Följaktligen ligger fjällkommunerna lokaliserade avlägset från svenska kusten där de stora befolkningscentren återfinns.

2. Teori

2.1 Centrum- periferi

Historiskt finns det flera olika teorier och modeller som försöker förklara vart vissa typer av verksamheter och branscher lokaliseras sig och varför. Dessa teorier kallas lokaliseringsteorier och de kanske mest omtalade inom kulturgeografi är mark- och landanvändningsteorin av Johann Heinrich Von Thunen (1826), Alfred Webers industrilokaliseringsteori (1909) samt Walter Christallers centralortsteori (1933).

Johann Heinrich Von Thunens beskriver i sitt verk, *The Isolated State* (1826) att varor som lokaliseras i centrum är de varor som efterfrågas ofta och har en hög betalningsvilja (Wheeler m.fl. 1998). Varor som efterfrågas mer sällan bör inte lokalisera sig i centrum eftersom att hyrorna är för höga i relation till vad som kommer säljas (Wheeler m.fl. 1998). Syftet med teorin är att förklara hur varor lokaliseras sig gentemot centrumkärnan och konsumenterna. Teorin förklarar att grönsaker och frukt behöver lokaliseras nära konsumenter eftersom att frukt och grönt har kort hållbarhet (Wheeler m.fl. 1998). Medan vete är en vara som inte kräver lika centralt läge i och med att vete köps mer sällan, har längre hållbarhet och kräver stor produktionsyta (Wheeler m.fl. 1998).

Alfred Weber förklarar i sitt verk, *Least Cost Theory* (1909) var industrier bör lokalisera sig för att transportkostnaderna och tillverkningskostnaderna ska bli så låga som möjligt (Hayert, 1997). Pappersbruk och massafabriker bör exempelvis vara lokaliserade nära råvaran i och med att virket är tungt och dyrt att transportera (Hayert, 1997). Företag som behöver flera råvaror till produktionen kommer med referens till Webers teori mest troligt att lokalisera sig i mitten av de platser där råvarorna finns. Lokaliseringsbeslutet kan också bero på att energin är billigare, lägre skatt, billigare byggnadskostnader eller billigare arbetskraft. Men kort sagt syftar teorin till att hitta lokaliseringsplatsen som bidrar till så stora vinster som möjligt samtidigt som kostnaderna minimeras (Hayert, 1997).

Mark- och landsanvändningsteorin och industrilokaliseringsteorin redogör för att en lokalisering i centrum inte alltid är önskvärt utan att det också kan finnas fördelar med att inte lokalisera verksamheter centralt. Den lokaliseringsteori som är av betydelse för denna uppsats är dock centralortsteorin. Detta eftersom att teorin beskriver varför en central lokalisering är nödvändigt. Försättningsvis är termerna 'utbud och efterfråga' samt 'varor och tjänster' återkommande begrepp i centralortsteorin. Där Müller & Jansson (2007) menar att centrum och periferi påverkas av förändrat utbud och en förändrad efterfråga på varor och tjänster.

Walter Christaller utvecklade teorin och år 1933 disputerade han på sitt verk *'Die Zentralen Orte i Süddeutschland'* (de centrala platserna i södra Tyskland) (Christaller, 1933). I denna uppsats används dock böckerna *'Planeringens utmaningar och tillämpningar'* av Gunnel Forsberg och Sune Berger (2005) samt *'Urban Geography'* av Michael Pacione (2009). Boken *'Planeringens utmaningar och tillämpningar'* är av nytta för uppsatsen eftersom att boken beskriver centralortsteorin utifrån en svensk kontext samt att boken beskriver centralortsteorins betydelse utifrån en kommunperspektiv. Boken *'Urban Geography'* har främst använts för att beskriva centralortsteorin övergripande samt att boken har fungerat som komplement till att utveckla det som Forsberg & Berger (2005) skriver om centralortsteorin.

Syftet med centralortsteorin är att beskriva hur olika serviceorter är lokaliserade gentemot varandra, vilket benämns som en ortshierarki. Ortshierarkin utgår från att det finns orter av olika storlek som erbjuder olika stort utbud av service och funktioner och att dessa orter därför har ett visst avstånd till varandra. Orter med stort serviceutbud ligger långt ifrån varandra, medan små orter med litet utbud av varor och tjänster ligger nära de större orterna. Detta eftersom att de större orterna erbjuder service och tjänster som inte finns i de små orterna och då blir de stora orterna ett komplement till de små orterna. En förutsättning för att centralortsteorin ska gälla är att konsumenter handlar sina varor på den ort som ligger närmast (Forsberg & Berger, 2005).

Centralortsteorin utgår också från att servicen i orterna är beroende av storleken på befolkningen som bor i och runt omkring orten, vilket benämns som ortens 'omland'. Ju fler människor som bor runt omkring orten i 'omlandet' desto större utbud av service och tjänster kommer efterfrågas (Pacione, 2009). Orter som erbjuder stort utbud av varor och tjänster är orter som sysselsätter fler människor. Medan små byar behöver ta hänsyn till det omvända, att man endast erbjuder service och tjänster så det blir ekonomiskt försvarbart i relation till efterfrågan (Forsberg & Berger, 2005). Detta förklaras av det så kallade 'tröskelvärdet', vilket Christaller menar representerar den mista mängden befolkning som krävs för att en vara eller service ska kunna existera på en plats (Pacione, 2009). Samtidigt redogör teorin för att centralitet inte beror på hur mycket befolkning som bor på en plats utan att centralitet snarare bör ses som ett mått på hur vida en plats kan tillgodose sin omgivning med varor och tjänster (Pacione, 2009).

I Sverige utgick geografer från centralortsteorin för att ta fram den nya kommunindelningsreformen (Forsberg & Berger, 2005). Reformen har bidragit till att Sverige idag har 290 kommuner och inte omkring 1000 kommuner som Sverige hade innan genomförandet av kommunsammanslagningen. Kommunsammanslagningen utgick också från att vardera kommun skulle ha en viss mängd invånare (minst 8000 invånare) samt att varje kommun skulle ha ett

kommuncentra (centralort) som skulle erbjuda ett visst serviceutbud som riktade sig mot invånare i centralorten men även till invånare i byarna utanför centralorten (Forsberg & Berger, 2005).

Samtidigt som centralortsteorin har varit användbar har teorin också fått kritik. Centralortsteorin utgår från att människor är rationella och därför tar teorin inte hänsyn till individens egna beslut (Forsberg & Berger, 2005). Exempelvis har förbättrade persontransporter lett till att människor inte alltid handlar sina varor på den ort som ligger närmast utan istället handlar på en ort längre bort. Vilket går emot centralortsteorin. Försättningsvis redogör Forsberg & Berger (2005) för att när ekonomiska verksamheter försvinner, demografin förändras samt att infrastrukturen ändras så blir konsekvenserna också att kommuner förändras och utvecklas. Därför menar Forsberg & Berger (2005) att man bör se kommuner som dynamiska processer inte statistiska, eftersom att kommunernas påverkas av vart människor väljer att bo, jobba och handla.

Begreppen centrum och periferi definieras i det här arbetet med referens till Botterill m.fl. (2000). Detta med anledning av att Botterill m.fl. (2000) konstruerat en centrum-periferi modell (se figur 2) som tydligt beskriver begreppen. Samtidigt tar modellen med turismindustrin i definitionen. Sammanfattningsvis beskriver centrum-periferi modellen att begreppen centrum och periferi är varandras motsatser och att de har olika karaktärer som skiljer dem åt. Bland annat framgår av modellen att centrum har hög ekonomisk tillväxt och befolkningstillväxt medan perifera områden har låg ekonomisk tillväxt och befolkningsminskning.

I centrum-periferi modellen beskrivs också perifera områden som platser som ligger geografiskt avlägset från marknaden. Detta i kombination med att infrastrukturen tenderar att vara dåligt utvecklade samtidigt som perifera områden karakteriseras av en åldrande och minskade befolkning gör att perifera områden får svårare att konkurrera om arbetskraft och företagslokalisering. Vilket i sin tur är en orsak till varför det råder låg ekonomisk tillväxt i perifera områden. Perifera områden saknar också makt för att kunna påverka den egen tillvaron, då beslut till stor del tas i centrumet politiska institutioner är lokaliserade. Även kopplingarna till den internationella marknaden tenderar att vara svagare till periferin jämfört med i centrum (Botterill m.fl. 2000).

Samtidigt beskrivs avlägsenheten från marknaden som de perifera områdenas största fördel eftersom det i många avlägsna områden tenderar att finnas en växande marknad för turism. Många turistdestinationer är lokaliserade i perifera områden Botterill m.fl. (2000), med anledning av de tillgångar som naturen har, till exempel bergskedjor och fjäll. Således har perifera områden blivit en "lekplats" för människor som vanligtvis bor i centrum (Botterill m.fl. 2000 s.24).

Centrum däremot tenderar att vara områden som är lokaliserade där det råder hög ekonomisk tillväxt. Centraliteten beror på att det i centrum produceras mycket varor och tjänster. Centrum beskrivs också som områden med en fartfylld och nyskapande livsmiljö (Botterill m.fl. 2000). Slutligen menar Botterill m.fl. (2000) att den geografiska skalnivån spelar stor roll när centrum och periferi studeras. Där Botterill m.fl. (2000) redogör för att beroende på hur platser studeras, och i relation till vad så kommer begreppen centrum och periferi få en ny innebörd. Exempelvis beskrivs skidorterna i denna studie som lokaliserade i periferin till centralorterna, där centralorterna beskrivs vara så kallade 'centrum'. Däremot om studien hade studerat hela Västerbottens region skulle centralorten Dorotea beskrivas vara lokaliserad i periferin i jämförelse med Umeå centralort. Där Umeå istället skulle beskrivas som 'centrum'.

Centrum	Periferi
- Hög ekonomisk tillväxt och diversifierande ekonomi - Storstadskaraktär, befolkningstillväxt genom inflyttning, ung åldersstruktur - Nyskapande och har bra informationsflöden - Fokus på stora politiska, ekonomiska och sociala beslut - Bra utvecklad infrastruktur och bra med bekvämligheter	- Låg ekonomisk tillväxt och beroende av traditionella industrier - Landsbygdskaraktär, avlägsen lokalisering, höga naturvärden. Befolkningsminskning och åldrande befolkning - Beroende av importerad teknik och lider av dåliga informationsflöden - Avlägsen lokalisering från det befintliga beslutsfattandet. Brist på makt att påverka beslut. - Dålig infrastruktur och dåligt utbud av bekvämligheter

Figur 2 Centrum och periferi modellen. Källa: Botterill m.fl. (2000) och egen bearbetning

2.2 Centrum och periferi som dynamiska begrepp

Botterill m.fl. (2000) menar att verkligheten är komplex och att centrum och periferi bör ses som dynamiska begrepp, eftersom att begreppen påverkas av sociala och ekonomiska faktorer. Detta understryks av Müller och Jansson (2007) som menar att turism kan fungera som ett verktyg för att bidra till ekonomisk tillväxt och ökad sysselsättning i ett perifert område. Turismutvecklingen i sådana fall förändrar den ekonomiska strukturen i det perifera området, vilket också har hänt i praktiken. Bland annat menar Kauppila (2011) att turismutvecklingen i skidorten Rukka (norra Finland) har bidragit till att skidorten Rukka fått en

diversifierad ekonomi, och att området idag är en åretruntdestination med stort utbud av service och bekvämligheter (Kauppila, 2011).

I denna studie är centrum och periferi som dynamiska begrepp av intresse för att förstå hur perifera områden (i detta fall skidorter) eventuellt kan tänkas påverkas av turismens framväxt. Om befolkningstillväxt, diversifierad ekonomi, utvecklad infrastruktur på skidorten kan leda till att kommunen ser en potential i skidorten som det huvudsakliga 'centrumet' i kommunen, och hur det i så fall påverkar det dåvarande centrumet (centralorten).

2.3 Pleasure Periphery

Perifera områden har länge förknippats som ett område med stora möjligheter för att bedriva turistverksamhet. Christaller (1963 s.96) skriver bland annat: ” *It is typical for places of tourism to be on the periphery*”. Sammanfattningsvis menar Christaller (1963) att mycket av de tillgångar som finns i perifera områden inte hade kunnat användas till något annat än till turism, till exempel höga bergskedjor. Perifera områden har också en ekonomisk nytta av tillgångarna, eftersom turister beskrivs åka till perifera områden för att uppleva det perifera landskapet och dess tillgångar. Detta beror enligt Christaller (1963) på att landskapet i perifera områden är en kontrast till det landskap som finns där turisterna annars bor. Christaller (1963) menar också att turism bidrar till att perifera områden under vissa säsonger förvandlas till temporära centrala platser.

För denna uppsats används definitionen 'Pleasure Peiphery' (nöjesperiferi) som en beskrivning av de perifera områden som studerats. Turner och Ash (1975) är upphovsmännen till begreppet 'Pleasure Periphery' och förklarar begreppets mening i boken 'Golden Hordes: International Tourism and the Pleasure Periphery'. Här redogör de för att begreppet fick sin innebörd i och med den framväxande nöjesindustrin. Exotiska och orörda områden varit lokaliserade avlägset blev i och med flygets framväxt och globaliseringen välbesökta områden för rika turister. Detta på grund av den så kallade 3s-principen (*Sun-Sea-Sand*) (Turner & Ash, 1975). Turister reste till exotiska perifera områden för att roa sig samt i rekreationssyfte, vilket bidrog till positiva effekter i form av ekonomisk tillväxt och sysselsättning. Följaktligen menar Turner och Ash (1975) att dessa perifera områden tenderar att vara lokaliserade två till fyra timmars flygresor ifrån de urbana centrumen och att turisterna reste till dessa perifera områden för att komma bort från deras vardagliga miljö. Exempelvis reste turister från norra Europa till södra Europa för att komma bort från det kalla klimatet och för att få uppleva ett desto varmare klimat.

Å ena sidan som Turner och Ash (1975) menar att turismutvecklingen i många nöjesperiferier bidragit till positiva effekter i form av ekonomiska tillväxt och sysselsättning, så menar de å andra sidan att begreppet '*Pleasure Periphery*' också bör ses som ett hot. De menar att det är rimligt att ställa sig frågan, vad händer när perifera områden inte längre är attraktiva för turisterna? Vart kommer flygen gå då? Vidare menar de att det finns en risk att all planering för att bygga upp turism som en samhällsbärande näring kan komma att bli förgäves i framtiden. Speciellt i och med att konkurrensen inte kommer minska utan snarare öka och fler turismdestinationer kommer växa fram. Dessutom kommer pionjärturisterna att söka sig bort från områden som präglas av massturism och istället leta efter nya utforskade destinationer. Detta menar Turner och Ash (1975) gör att nöjesperiferier är dynamiska: "*These Pleasure Peripheries are never static, possessing a dynamism of their own, which depends on the extension of the range of planes, and increase of leisure and affluence in general*" (s.12). Det här får betydelse för denna studie i och med att citatet indikerar på att perifera områden förändras i och med en framväxande nöjesturism, där turismnäringen i sin tur påverkar välfärden i det perifera området. Där nöjesturismen på så vis kan antas vara en viktig faktor för att förstå utvecklingen av samhällsservicen, vilket kommer tas med i beaktning i denna studie.

2.4 Begreppet destination

Begreppet destination används i uppsatsen som en beskrivning av de utvalda skidorterna som studeras. Det finns många olika definitioner av destinationer men denna uppsats kommer utgå från hur Nordin (2011) samt Bohlin & Elbe (2011) definierar destinationer. Nordin (2011) menar att en destination utgörs av flera olika aktörer och oftast inte en enskild aktör. Detta understryker också Bohlin & Elbe (2011) som menar att det dels finns företag på en destination som riktar sig primärt mot turisterna, medan det samtidigt finns företag som inte endast riktar sig mot turister. Bland dessa företag återfinns bland annat bensinmackar, butiker och mataffärer. Denna studie utgår från att skidorterna ska ha flera olika aktörer som riktar sig primärt mot turisterna.

3. Metod

För att besvara studiens syfte och frågeställningar har både kvantitativ och kvalitativ metod använts, vilket kallas för metodkombination (Denscombe, 2016). Fördelarna med att använda metodkombination är att metoderna kan kompensera för vardera metodens svagheter. Samt att metodkombination kan bidra till att information skaffas till genomförandet av den andra metoden (Denscombe, 2016). Samtidigt förutsätter metodkombination kunskap om två olika metoder samt att metodkombination också kan komma att bli tidskrävande (Denscombe, 2016). I denna studie syftar den kvantitativa delen till att beskriva befolkningsdynamiken i samtliga 15 svenska fjällkommuner. Kvalitativ metod har därefter använts som ett komplement för att ta analysen vidare från de fynd som framkommit av befolkningsstatistiken. Kvalitativa delen i detta arbete inkluderar främst intervjuer, men också inläsning av litteratur och aktuella teorier. Även kommunala dokument har studerats, däribland kommunala översiktsplaner och fördjupade översiktsplaner.

Studien har en abduktiv ansats, då studien växlar mellan empiri och teori (Söderbom & Ulvenblad, 2016). Studien har utgått från empiri, då studien med hjälp av kvantitativ data har besvarat hur befolkningsdynamiken i samtliga 15 fjällkommuner sett ut. Därefter har teori och tidigare studier legat till grund för att dels förklara studiens urval men också för att studera om och hur en eventuell turismdriven centrumförskjutning sker.

3.1 Forskningsdesign

3.1.1 Flerfallstudie

Forskningsdesignen som har valt att användas är flerfallstudie. Fallstudie anses lämpligt i och med att fallstudier strävar mot att generera en detaljerad och djupgående förståelse om en process eller ett fenomen (Denscombe, 2016). Författaren av denna studie vill studera hur processen centrumförskjutning sker för att skaffa sig förståelse om fenomenet. Utmärkande för fallstudier är dessutom att fallstudier uppmanar användning av flera olika metoder (Denscombe, 2016). Eftersom denna studie har frågeställningar av både kvantitativ och kvalitativ karaktär är det ännu en anledning till varför fallstudie är ett lämpligt val. Följaktligen redogör Denscombe (2016) för att det är vanligt förekommande att fallstudier används för att testa teorier. Fallen som studeras i denna uppsats är fyra lämpliga exempel på där teorin om centrum-periferi som dynamiska begrepp testas, för att kunna se om centrumförskjutning sker eller inte.

3.1.2. Urval och insamling av data

Denscombe (2016) redogör för att det är viktigt att fallen inte väljs slumpmässigt utan att de har framträdande egenskaper och väljs strategiskt. Urvalet i denna studie är baserat på teorin om centrum och periferi och tidigare studier. De fallen som ansågs lämpliga för att besvara studiens frågeställningar skulle därför ha vissa attribut. För det första ska kommunen ha haft krympande befolkning från år 1950-2018. Denna statistik hämtades från statistiska databasen hos SCB (SCB, 2019b). För det andra ska centralorten ha haft en negativ befolkningsutveckling från år 2000-2018, som även den hämtades från SCB (SCB, 2019a). Nio fjällkommuner har haft en krympande befolkning från år 1950-2018 samt en centralort med krympande befolkning från år 2000-2010. Dessa var Jokkmokk, Arjeplog, Sorsele, Storuman, Vilhelmina, Dorotea, Krokom, Härjedalen och Malung-Sälens kommun. Att befolkningsutvecklingen har studerats för centralorter från år 2000-2018, trots att statistik finns att hämta från år 1960 beror på att studien strävar mot att undersöka en nutida utveckling av centralorterna.

Det tredje kriteriet var att det skulle finnas en skidort i kommunen med befolkningstillväxt. Skidort (som tidigare framgår) definieras i denna studie som en destination med referens till (Bohlin & Elbe, 2011; Nordin, 2011). Kommunernas egna hemsidor var till god hjälp för att besvara frågan. I och med att tre av kommunerna hade skidanläggningar där utbudet av service endast sköttes av en enskild aktör och inte flera aktörer valdes dessa fall bort. Eftersom de, med referens till Nordin (2011) samt Bohlin & Elbe (2011) inte kan beskrivas som en destination. Exempelvis visade det sig att Galtis skidanläggning i Arjeplog kommun drivs av en familj, där familjen driver campingen, restaurangen och skiduthyrningen. Även i Almåsaberget i Krokom kommun och Nalovardo i Sorsele kommun drivs skidanläggningen, boendet och restaurangen av en enskild aktör. De kommuner som däremot har en destination där flera aktörer erbjuder utbud av service och tjänster är: Jokkmokk (Kåbdalis), Storuman (Hemavan och Tärnaby), Vilhelmina (Kittelfjäll och Klimpfjäll), Dorotea (Borgafjäll), Härjedalen (Funäsdalen) och Malung-Sälen (Sälen).

För att ta reda på befolkningsutvecklingen på skidorterna har vissa enskilda kommuner kontaktats för att få tag i befolkningsstatistik. Detta eftersom att vissa av skidorterna är småorter och byar, och statistiska databasen SCB tillhandahåller inte statistik på mikro-nivå för byar. Befolkningsstatistik för småorter fanns tillgängligt via SCB men endast fram till år 2010. Statistik för skidorter som är tätorter har hämtats via statistiska centralbyrån (se SCB 2019a). I samband med att data har inhämtats från kommuner och SCB så gavs möjligheten att se om statistiken stämmer överens beroende på vart den är inhämtad från, varpå statistiken stämde överens.

Av Vilhelmina kommuns statistik framgick att Kittelfjäll by och Klimpfjäll småort har haft befolkningsminskning från år 2000-2017 (se tabell 1) (2018 fanns inte tillgängligt). Även Kåbdalis småort har haft befolkningsminskning från år 2000-2018 (se tabell 1).

Tärnaby skidort har också haft befolkningsminskning från år 2000-2018, men i och med att Hemavan skidort har befolkningstillväxt så valdes inte Storuman kommun bort (se tabell 1). Även Funäsdalen skidort och Sälen skidort har haft befolkningstillväxt från år 2000-2018 (se tabell 1) (SCB, 2019a). Slutligen konstaterades också att Borgafjäll by haft befolkningstillväxt. Dock fanns befolkningsstatistik för Borgafjäll by endast att hämta för enskilda år, 2007, 2011, 2014 och 2015 (se tabell 1).

Slutligen har urvalet baserats på ett fjärde kriterium, skidorter som ligger i periferin. Begreppet periferi utgår från centrum-periferi modellen av Botterill m.fl. (2000), varav modellen redogör för att perifera områden ska vara lokaliserade avlägset från det befintliga beslutsfattandet.

De fyra fall som uppfyller samtliga fyra kriterium är Borgafjäll (Dorotea), Hemavan (Storuman) Sälen (Malung-Sälen) och Funäsdalen (Härjedalen). Dessa fyra fall har attribut som anses lämpliga för att besvara syftet och uppsatsens frågeställningar. Detta på grund av att de uppfyller urvalets fyra kriterier. Befolkningen har minskat i kommunen från år 1950-2018, centralorten har en minskat i antalet permanenta boenden från år 2000. Dessutom är skidorterna så kallade destinationer och lokaliserade i periferin avlägset från centralorten.

Tabell 1 Befolkningsutveckling på skidorter Källa: SCB 2019a; 2019c, Vilhelmina kommun (2019), Jokkmokks kommun (2019) & Dorotea kommun (2019).

År	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Kittelfjäll	97	94	84	83	77	79	86	89	86	86	86	83	83	78	78	88	80	85	
Klimpfjäll	240	228	228	218	215	202	194	189	177	173	161	158	153	155	149	147	140	140	
Kåbdalis	125	120	116	108	101	120	120	112	88	81	74	61	66	67	64	75	67	70	67
Tärnaby	548					533					482					492	474	475	490
Hemavan	205					216					222					263	263	278	272
Sälen	489					508					652					769	746	765	751
Funäsdalen	778					798					890					956	980	963	992
Borgafjäll								77				73			81	84			

3.2. Semistrukturerade intervjuer

Den andra frågeställningarna i denna uppsats: *'Förflyttas centrumfunktionen från centralorten till skidorten och om så sker hur manifesteras detta?'* är, med referens till Denscombe (2016) en komplex fråga. I och med att den frågeställningen kräver mer ingående information om processen

centrumförskjutning ansågs intervjuer vara ett lämpligt metodval. Detta då Denscombe (2016) menar att intervjuer är lämpligt för att besvara komplexa frågor och fenomen. Även den tredje frågeställningen: *'Vilka möjligheter och hinder innebär det för fjällkommuner om centrumfunktionen förflyttas från centralorten till skidorten?'* är lämplig att besvara med hjälp av intervjuer. Detta eftersom intentionen bakom frågeställningen är att studien vill undersöka hur kommunerna ser på en eventuell centrumförskjutning. På så vis är intervjuer lämpligt eftersom författaren ges möjlighet att undersöka i detalj hur de utvalda informanterna förhåller sig till situationen (Denscombe, 2016).

Intervjupersonerna har handplockats för att besvara frågeställningarna (Denscombe, 2016). Ett subjektivt urval är lämpligt när intervjuaren av studien har en viss kunskap om det som ska studeras, för då finns en tanke om vad intervjupersonerna skulle kunna bidra med till studien (Denscombe, 2016). I detta fall hade intervjuaren med hjälp av befolkningsstatistik kommit fram till vilka fyra kommuner som ansågs lämpliga att studera. Intervjupersonerna som angås lämpliga att intervjua var tjänstemän och förtroendevalda kommunpolitiker från vardera kommunen med titlar som kommunchef och kommunstyrelsens ordförande (tabell 2). Intervjupersonerna valdes med en förhoppning om att de skulle vara sakkunniga inom ämnet. Samtidigt som det via kommunernas hemsidor också framgick att vissa av de tilltänkta informanterna blivit tilldelade flera nämnders arbetsuppgifter då nämnder avvecklats. Därmed ansåg jag att informanterna kunde tänkas ha kunskap inom många olika områden. Vilket ansågs fördelaktigt då studieämnet är brett och inkluderar många olika arbetsområden inom kommuner.

Tabell 2 Informanturval vid intervjuer

Kommun	Informantens namn	Befattning
Dorotea	Nicke Grahn	Kommunstyrelsens ordförande
Härjedalen	Gunnel Gyllander	Kommunchef
Malung-Sälen	Olle Emanuelsson	Kommunchef
Storuman	Tomas Mörtzell	Kommunstyrelsens ordförande

De tilltänkta intervjupersonerna kontaktades dels via mail men också via telefon. Samtliga tilltänkta intervjupersoner fick information om studiens syfte, varför just deras kommun är intressant i sammanhanget och en kort introduktion om mig som intervjuare. Därefter bestämdes tid för genomförandet av intervjun. Med anledning av att intervjupersonerna kan vara upptagna personer enligt Denscombe (2016), utformades frågorna till intervjun semistrukturerat. Detta innebär att intervjun struktureras utifrån specifika ämnen. De valda ämnena valdes ut med referens till teori. Studien har utgått från fyra teman som intervjuaren anser att samtliga fyra intervjupersoner borde kunna relatera till utifrån den rådande

situationen i kommunen. De teman som valdes framgår i utformningen av intervjuguiden (se bilaga). Fördelarna med att strukturera intervjun utifrån specifika teman är att det är möjligt att studera huruvida personer delar samma uppfattning eller inte (Denscombe, 2016). I detta fall handlar det bland annat om att ta reda på huruvida de intervjuade personerna anser att det sker en turismdriven centrumförskjutning till skidorten eller inte. Försättningsvis är fördelarna med semistrukturerad intervju att intervjuaren har möjlighet att vara flexibel och kan utveckla frågorna under intervjun. En ytterligare fördel är att den intervjuade personen tillåts tala fritt, vilket gör att intervjuaren kan ställa frågor när det passar (Denscombe, 2016). I och med att den intervjuade personen ges möjlighet att tala fritt kan eventuella sidospår komma på tal, varav det kan vara sidospår som är av intresse för studie. Därför har kommunernas översiktsplaner samt mål och visionsdokument studerats, för att vara förberedd på att eventuella sidospår dyker upp.

Intervjuerna genomfördes 2-6 maj och varade omkring 30-40 minuter. I och med tidsbrist och en kostnadsaspekt genomfördes intervjuerna via telefon.

3.2.1 Analys av intervjuer

Efter att intervjuerna hade genomförts sammanställdes resultatet. För att analysera materialet användes deduktiv tematisk analys. Analysmetoden innebär att insamlad data har strukturerats upp utifrån olika förbestämda teman (Larsen, 2018). Det var också dessa teman som intervjuguiden utgick ifrån. Teman valdes med referens till tidigare studier och teori. Detta innebär att analysen är styrd av teorin. Larsen (2018) menar att det är fördelaktigt att använda teori som utgångspunkt för att bestämma teman samt att det också är effektivt att ha förbestämda teman vid besvarande av en problemformulering. Detta eftersom att blir ett slags förberedande arbete för analysen (Larsen, 2018). Samtidigt anser författaren av studien att en ytterligare fördel är tidsaspekten. Hade studien utgått från en induktiv tematisk analys och inte utgått från teori och tidigare studier hade teman behövts kodats efter vad som framkommit i intervjuerna. Det problem som hade kunnat uppstå då är att det hade blivit svårare att koda teman för vad som skulle kunna tänkas vara relevant med referens till teori. I och med en deduktiv tematisk analys får intervjuaren själv bestämma vad som är relevanta teman att fokusera på med referens till teorin. Intervjuaren är i detta fall också den som anses ha mest kunskap om vilka teman som är centrala för att kunna diskutera fallen med referens till teorin. Dessutom kan intervjuaren anpassa teman så de passar samtliga intervjupersoner och deras kommun.

3.3 Metodreflektion

3.3.1 Validitet och reliabilitet

Metodkombination har varit en tidskrävande metod, samtidigt som metoden bidragit till en mer fullständig bild av processen centrumförskjutning. Forskningsfynd från den ena metoden har varit användbara för att gå vidare med den andra metoden. Att metoderna kompletterar varandra är dock också något som bromsat in arbetet till och från. Exempelvis var valet av informanter beroende av resultatet från befolkningsstatistiken. Detta gjorde att informanterna kontaktades relativt sent, eftersom att det tog längre tid än väntat att få tillgång till befolkningsstatistik från vissa kommuner. Därefter ville jag ha tid på mig att läsa på om kommunerna samt utforma ett bra frågeformulär. I efterhand ångrar jag dock att informanterna inte kontaktades när undersökningsområdet var bestämt, då hade tiden för arbetet effektiviserats.

Vad gäller fallstudier kan det enligt Denscombe (2016) vara svårt att få grepp om vilka fall som ska ingå och vilka som inte ska ingå i studien. Detta bemöttes genom att inkludera samtliga kommuner som kunde avgränsas till ett bestämt geografisk område, i detta fall fjällkommuner. Studien har därefter utgått från teori och kvantitativ data för att identifiera vilka fall som är lämpliga att studera. Det gör att studien tagit hänsyn till konkurrerande fall. Teorin och insamlad data styrker varför just dessa fyra fjällkommuner är lämpliga att studera och inte andra.

Samtidigt påverkas urvalet av de tidsperioder som data representerar. I detta fall framgår exempelvis i tabell 1 att både Sälen och Hemavan skidort har haft befolkningsminskning sedan år 2017. Samtidigt som Tärnaby har haft befolkningstillväxt från år 2017-2018. Detta kan antas vara en tillfällighet, eftersom att befolkningsutvecklingen generellt visar en annan utveckling. Försättningsvis bör poängteras att hade studien utgått från en annan tidsperiod, exempelvis från år 2010-2018 hade Tärnaby skidort inkluderats i studien. Däremot hade en studie baserat på befolkningsutveckling i skidorterna från år 2010-2018 gjort att Borgafjäll inte tagits med i studien. Detta eftersom att då hade befolkningsutvecklingen i Borgafjäll endast grundat sig på tre enstaka år, 2011, 2014 och 2015. Vilket hade kunnat hävdas vara för lite data för att kunna representera en faktisk utveckling.

Vidare har studien studerat skidorter som har befolkningstillväxt och inte skidorter med ett visst antal permanenta invånare. Exempelvis är Tärnaby en skidort med fler antal permanenta invånare än Hemvan, men ändå har studien valt att studera turismdriven centrumförskjutning från Storuman till Hemavan och inte till Tärnaby. Det beror på vad som står skrivet i tidigare studier och teorin om begreppen centrum och periferi. Botterill m.fl. (2000) menar att så kallade

”centrum” karakteriseras av befolkningstillväxt. Därmed ansågs inte skidorter med befolkningsminskning som lämpliga för att studera.

När urvalet var genomfört visade det sig att jag själv har koppling till två av kommunerna, dels har jag studerat i Malung men jag har också fritidshus i Borgafjäll och tillbringar mycket tid där. Min koppling till kommunerna är ingenting som bidragit till att jag haft någon underliggande hypotes om huruvida en centrumförskjutning sker från centralorterna till skidorterna. Däremot är temat för denna uppsats något som intresserat mig under en längre tid, då jag sett skidorter som dels Borgafjäll växa fram och funderat på hur det påverkar en landsbygdskommun som Dorotea med demografiska utmaningar. Detta är en anledning till varför jag vid val av ämne till c-uppsatsen i princip redan hade bestämt mig att skriva om Borgafjäll i något slag. Däremot valde jag att inkludera samtliga konkurrerande fall, i detta fall samtliga fjällkommuner för att på så vis frångå en relativt subjektiv syn och istället se på fenomenet ur en desto mer objektiv synvinkel.

Följaktligen menar Denscombe (2016) att intervjuarens personliga identitet kan komma att påverka hur informanterna svarar och vad de svarar. Första tanken var att detta inte nödvändigtvis måste nämnas till informanterna som företrädar Dorotea kommun och Malung-Sälens kommun. Utan att intervjuaren istället kan försöka dölja det och på så vis med referens till Denscombe (2016) förhålla sig neutral till studieområdet. Samtidigt ansågs att det kommer vara svårt att dölja och kan skina igenom i intervjun. Dessutom ansågs kopplingen till kommunerna vara till en fördel för studien. Detta eftersom att intervjuaren haft möjlighet att observera områdena som studeras, vilket är användbart för att ställa konkreta följdfrågor. Därmed valde intervjuaren att ta beslutet att berätta om sin koppling till kommunerna, dock nämndes detta kort med tanke på intervjuernas tidsaspekt. Att jag valde att berätta om min koppling till kommunerna är inget som jag anser har påverkat studien negativ. Jag upplevde snarare att informanterna kunde prata mer sammanhängande utan att jag så ofta behövde be informanterna utveckla sina svar. Samtidigt tänkte jag extra noga på att inte ställa några frågor som kunna upplevas obekväma. Exempelvis menar Denscombe (2016) att det är viktigt för studiens innehåll att intervjuaren är medveten om att den personliga identiteten inte ska användas för att tillrättavisa intervjupersonerna.

Slutligen har resultatet baserats på de data som funnits tillgänglig. Om mer data hade funnits tillgänglig hade resultatet blivit mer exakt. Nu saknas statistik för hur utvecklingen i Borgafjäll har sett ut från år 2000-2007 samt år 2015-2018. Det gör att det inte går att säga att befolkningstillväxten gäller för en given tidsperiod exempelvis år 2000-2018, eftersom att data är baserat på de år som finns tillgängligt.

3.4 Etiska överväganden

Denna studie har utgått från de fyra forskningsetiska huvudkrav som Vetenskapsrådet (2002) utformat och som all samhällsvetenskaplig forskning ska följa. Dessa är: *Informationskravet*, *samtyckeskravet*, *konfidentialitetskravet*, och *nyttjandekravet*.

Intervjupersonerna fick information om dessa forskningsetiska huvudkrav vid början av inspelningen av intervjun. Först informerades respondenterna om *informationskravet*, att respondenterna har rätt att avbryta intervjun när de vill och att det är helt frivilligt att vara med i intervjun. Därefter utgick författaren av studien från *samtyckeskravet* och bad respondenterna om samtyckte igen för att få genomföra intervjun samt för att få spela in intervjun. I samband med att samtycke accepterades så gavs information om *konfidentialitetskravet*, att respondenternas personuppgifter behandlas så att utomstående inte kan ta del av deras namn om de inte ville. Dock samtyckte samtliga intervjupersoner med att deras namn fick stå med i studien. Slutligen informerades om studiens *nyttjandekrav*, att studien genomförs i forskningssyfte och att studien kommer publiceras i publicerings och arkiveringsplattformen DIVA om respondenterna tillåter. De intervjuade personerna fick också information om att de kommer få möjlighet att ta del av intervjumaterialet för att ändra eventuella felaktiga utlåtanden. Detta kallas respondentvalidering och blir en försäkran till intervjuaren om att insamlad fakta stämmer (Denscombe, 2016). Efter respondentvalideringen gjordes enstaka ändringar av intervjumaterialet, där ändringarna som efterfrågades var att jag skulle ändra utlåtanden som 'överallt' till 'många ställen' och 'flera företag' till 'företag'.

4.Undersökningsfall

4.1 Dorotea kommun- Borgafjäll

Dorotea kommun ligger i Västerbottens län inland och är en landsbygds kommun (SKL,2016) (se figur 3). Antalet permanenta invånare i kommunen har under perioden 1950-2018 minskat med 57 procent, år 2018 bodde 2568 invånare i kommunen (SCB 2019b). Andelen permanenta invånare i centralorten Dorotea minskar också, från år 2000-2018 minskade antalet invånare i centralorten med 17 procent. År 2018 bodde 1364 invånare i Dorotea centralort (SCB, 2019a). De som flyttar från Dorotea kommun är främst personer i arbetsför ålder. Detta i kombination med att de flesta invånarna är i åldrarna 60-69 samtidigt som andelen barn och unga ökar är en påfrestning för kommunen (Dorotea kommun, 2018). Eftersom kommunen får allt svårare att erbjuda en fungerande samhällsservice i och med att kostnaderna ökar medan intäkterna minskar (Dorotea kommun, 2018). I år (2019) har Dorotea kommun Sveriges högsta kommunalskatt, 35,15 procent (SCB, 2018).

Genom Dorotea centralort går riksväg 92 och europaväg E45. Närmaste flygplats är South Lappland Airport som ligger i Vilhelmina, 5 mil ifrån Dorotea centralort. Tågförbindelserna har tidigare endast skett sommartid via inlandsbanan till Dorotea men i och med upprustning av inlandsbanan har tillgängligheten förbättrats även vintertid. Idag är det främst turister som reser med inlandsbanan, men det finns tankar om att utveckla reguljärtrafik via inlandsbanan på (Dorotea kommun, 2019a).

De primära sysselsättningarna i Dorotea kommun är skogs- och tillverkningsindustri samt turismnäring och kundtjänstverksamhet (Dorotea Kommun, 2018). Turismnäringen är främst framträdande i fjällbyn Borgafjäll, 10 mil från Dorotea tätort. De senaste åren har turistindustrin växt kraftigt i Borgafjäll. Antalet skiddagar i Borgafjäll har från säsong 2016/2017 till säsong 2017/2018 ökat med 19 procent (SLAO, 2018). Den framväxande turismen har lett till ett ökat byggtryck av framförallt fritidshus (Dorotea kommun, 2018). Samtidigt är det inte bara turistindustrin som växer utan även den permanenta befolkningen i fjällbyn växer. Sen 2007 har andelen permanenta invånare ökat med 9 procent (se tabell 1). I Borgafjäll finns dock ingen skola utan låg- och mellanstadiet är lokaliserat i byn Risbäck, ca 3 mil från Borgafjäll mot Dorotea.

Övrigt serviceutbud som finns i Borgafjäll är en lanthandel som bortsett från tillhandahållning av mat är postombud, spelombud och är ombud åt systembolaget. Fem restauranger finns i fjällbyn, två skiduthyrningsföretag, ett fåtal aktivitetsföretag samt ett litet utbud av logimöjligheter.

4.2 Storuman kommun- Hemavan

Storuman kommun ligger i Västerbottens läns inland och gränsar till Norge (se figur 3). Enligt SKL (2016) definieras Storuman som en landsbygdskommun med besöksnäring. Kommunen beskrivs som två delad i och med att den västra delen har framväxande turism medan den östra delen har kraftig befolkningsminskning (Storuman kommun 2011a). Antalet permanenta invånare i kommunen har sen 1950-2018 minskat med 36 procent, år 2018 bodde 5912 invånare i kommunen (SCB, 2019b). I centralorten Storuman har andelen permanenta invånare minskat med 10 procent från år 2000-2018. År 2018 bodde 2188 invånare i centralorten (SCB, 2019a). Åldersstrukturen i kommunen präglas av dels ett överskott av invånare i åldern 65+, men det tenderar också att födas allt färre barn i kommunen (Storuman kommun, 2011a). Detta gör att färre ska ta hand om fler. I dagsläget (år 2019) är den kommunala skatten i Storuman 34,45 procent (SCB, 2018).

I och med Storumans geografiska perifera läge är flygtransport det enklaste transportmedlet för att ta sig till kommunen. Flygplatsen ligger i Hemavan, åtta mil utanför centralorten Storuman. Annars går också europavägarna E12 och E45 genom Storuman vidare upp till fjälldestinationerna i kommunen. Likt Dorotea kommun passerar inlandsbanan genom centralorten.

Turismen har utvecklats som kommunens basnäring och turismen är det som bidragit till en positiv befolkningsutveckling för skidorten Hemavan. Hemavan är också det enda området inom Storuman kommun med befolkningstillväxt (Storuman kommun, 2011b). Från år 2000 till år 2018 har den permanenta befolkningen i Hemavan ökat med 26 % (se SCB 2019a, 2019c). Andra primära näringar inom kommunen är träförädlingsindustrin och gruvnäringen (Storuman kommun, 2011a).

Trots att befolkningsutvecklingen endast är positiv i Hemavan så är också turismen viktig för skidorten Tärnaby, som gränsar till Hemavan. Där skidorterna också kompletterar varandra vad gäller utbud av service och aktiviteter (Storuman kommun, 2011a). Skidorterna Hemvan och Tärnaby ska fungera som centrum för handel, service och arbete, men inte bara för turister utan även för bofasta (Storuman kommun 2011b).

4.3 Malung Sälens kommun- Sälen

Malung Sälens kommun ligger i Dalarnas län (se figur 3) och definieras enligt SKL (2016) som en landsbygdskommun med besöksnäring. Turistindustrin beskrivs som kommunens basindustri. Turistindustrin i kommunen är främst framträdande i Sälenfjällen, ca 7 mil från centralorten Malung. Sälenfjällen beskrivs som Norra Europas största vintersportområde (Malung-Sälens kommun, 2009). I Sälenfjällen finns idag skidanläggningarna: Lindvallen, Högfjället, Tandådalen, Hundfjället, Stöten och Kläppen. I centralorten Malung är den primära näringen produktionsindustri samt grossistindustri (Malung Sälens kommun, 2017).

Från år 1950 till år 2018 har Malung Sälens kommun haft befolkningsminskning. Andelen permanenta invånare har minskat med 46 procent, år 2018 bodde 10 106 invånare i kommunen (SCB, 2019b). Även antalet permanenta invånare i centralorten Malung minskar. Under perioden 2000-2018 minskade andelen permanenta invånare i centralorten med 4 procent. År 2018 bodde 4968 invånare i Malung centralort. (SCB, 2019a). Befolkningsminskningen i centralorten Malung anses bero på att ungdomar i åldern 20-30 år flyttar (Malung Sälens kommun, 2016). Följaktligen talar framtiden för att andelen invånare som är 80 år eller äldre kommer att öka i kommun samtidigt som födda barn kommer minska (Malung Sälens kommun, 2016). Samtidigt ökar befolkningen kraftigt i Sälen. Från år 2000 till 2018 har antalet permanenta invånare ökat med 54 procent, år 2018 bodde 751 personer i Sälen (SCB, 2019a).

Geografiskt ligger Malung 35 mil från Stockholm, 40 mil från Göteborg och 25 mil från Oslo, där kommunikationerna till Malung anses goda (Malung-Sälens kommun, 2009). Genom centralorten Malung går E45an, E16 och Riksväg 66, varav Riksväg 66 går vidare upp mot Sälen. Passagerartrafik har skett från Borlänge till Malung via tåg, men upphörde år 2011. I dagsläget sker kollektivtrafik till Malung endast med buss, vilket också är fallet för Sälen. Närmaste flygplats ligger i dagsläget i Gardemoen, 18 mil från Sälen, men i december 2019 invigs den nya flygplatsen i Sälen.

Servicetjänsterna som finns tillgängligt i Sälen idag består bland annat av flera olika läkarmottagningar, en folktandvård, apotek, flertalet livsmedelsbutiker, systembolag, taxibolag (Skistar u.å.). Det finns också en grundskola i Sälen för årskurs F-5. Samt att en nyetablerad polisstation lokaliserats i Sälen på grund av att exploateringen i Sälen (Sönnär, 2018).

4.4 Härjedalen kommun- Funäsdalen

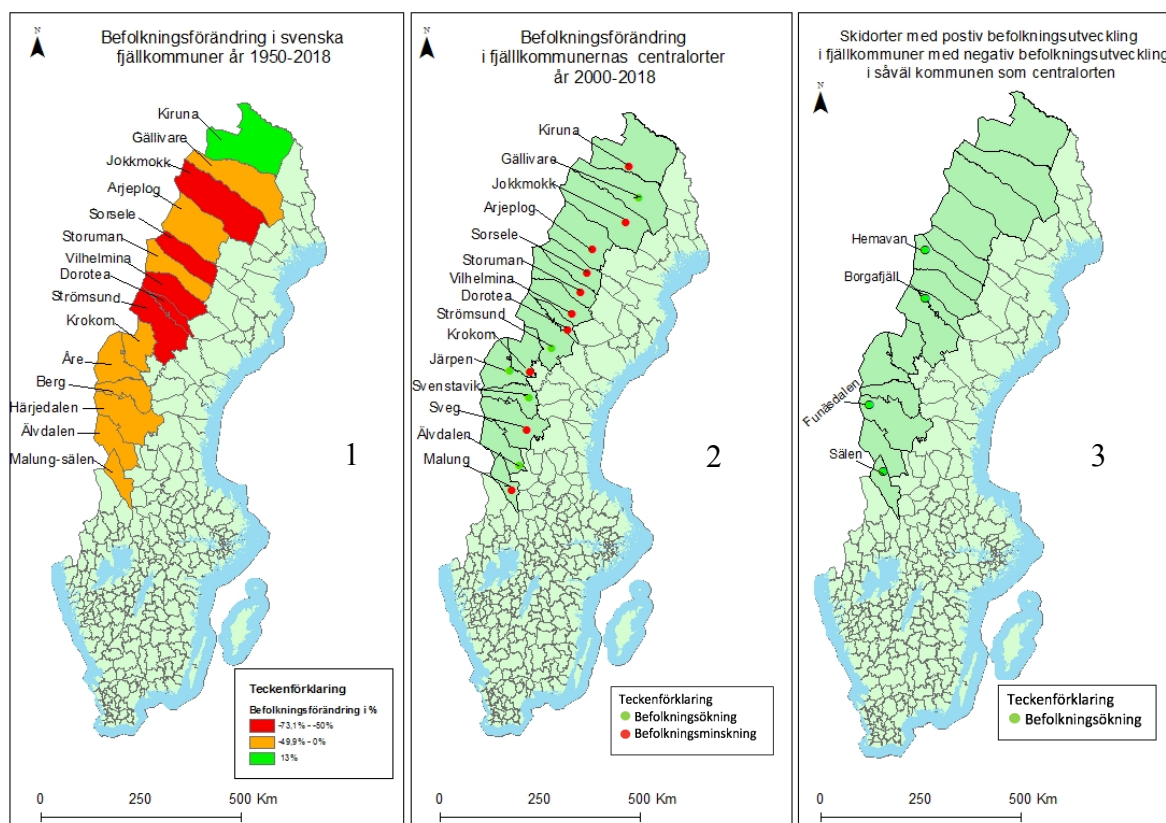
Härjedalen kommun ligger i Jämtlands län (se figur 3) och definieras enligt SKL (2016) som en landsbygds kommun med besöksnäring. I kommunens översiktsplan från år 2004 framgår att den västra delen av kommunen karakteriseras av turism som basnäring, däribland Funäsdalen (Härjedalen kommun, 2004). Destination Funäsdalen inkluderar de alpina anläggningarna Tännäsdalen, Ramundberget, Tännäs och Funäsdalsberget, tillsammans bildar skidanläggningarna Sveriges tredje största skidområde (Härjedalen kommun, 2009). Den östra delen, däribland centralorten Sveg karakteriseras av tillverkningsindustri samt skogs- och jordbruk. Det är också i Sveg som kommunens huvudförvaltning är lokaliserad, men närvaro av samhällsservice finns också i Funäsdalen och Hede (Härjedalen kommun, 2004).

I översiktsplanen från år 2004 framgår att turismens framväxt bidragit till att det övriga samhället kan fungera, så som skolor, barnomsorg, affärer och post. Detta eftersom att turismen skapar sysselsättning i kommunen. Turism anses också vara den näring som kommunen anser har mest utvecklingspotential och som kommer bidra till tillväxt (Härjedalen kommun, 2004).

Från år 1950-2018 har antalet permanenta invånare i Härjedalens kommun minskat med 37 procent, år 2018 bodde 10 147 invånare i kommunen (SCB, 2019b). Även antalet permanenta invånare i centralorten Sveg minskar. Under perioden 2000-2018 minskade andelen permanenta invånare i centralorten med 7 procent. År 2018 bodde 2535 invånare i Sveg centralort (SCB, 2019a). Enligt kommunens översiktsplan anses en orsak till befolkningsminskningen vara att det avlider fler invånare än det föds nya (Härjedalen kommun, 2004). Befolkningsstrukturen beskrivs ha lett till negativa konsekvenser i den östra delen av kommunen, företag läggs ned, tomma lägenheter ökar och att det blir allt svårare att upprätthålla en fungerande service (Härjedalen kommun, 2004). Däremot i den västra delen och i vinterturismområdena efterfrågas lägenheter och till skillnad från den östra delen så görs också investeringar (Härjedalen kommun, 2004). I Funäsdalen har antalet permanenta invånare ökat med 28 procent från år 2000-2018. I den fördjupade översiktsplanen för Funäsdalen-Ljusnedsområdet framgår att det år 2009 fanns planer på att utveckla Funäsdalen som centralort för Västra Härjedalsområdet (Härjedalens kommun, 2009).

5. Empiri

5.1 Vilka fjällkommuner har en negativ befolkningsutveckling i kommunen och centralorten men också en skidort med befolkningstillväxt?



Figur 3 Undersökningsområde Kälviå: SCB 2019a, SCB 2019b, SCB 2019c, Dorotea kommun 2019.

Figur 3 visar uppsatsens undersökningsområde. Som framgår i första kartan har en majoritet av fjällkommunerna en krympande befolkning sen år 1950, endast Kiruna har befolkningstillväxt. Kiruna har från år 1950-2018 haft en befolkningstillväxt på 13 %. Karta ett illustrerar också att fem av dessa fjällkommuner har en befolkning som har minskat med mer än 50 %. Dessa kommuner är Jokkmokk, Sorsele, Vilhelmina, Dorotea och Strömsund.

Karta två i figur 3 redogör för befolkningsförändringen i fjällkommunernas centralorter. I kartan framgår att endast fem centralorter har haft befolkningstillväxt under perioden 2000-2018 medan övriga tio centralorter haft befolkningsminskning. Jämförs karta ett och två så kan också avläsas att nio fjällkommuner har en krympande befolkning i dels själva kommunen men även i centralorten. Dessa nio fjällkommuner är Jokkmokk, Arjeplog, Sorsele, Storuman, Vilhelmina, Dorotea, Krokom, Härjedalen och Malung-Sälens kommun.

Karta tre illustrerar vilka av dessa nio fjällkommuner som har en skidort med befolkningstillväxt. Det som framgår är att Hemavan i Storuman kommun, Borgafjäll i Dorotea kommun, Funäsdalen i Härjedalen kommun och Sälen i Malung-Sälens kommun är skidorter som har befolkningstillväxt.

5.2 Intervjuer

I detta avsnitt kommer resultatet av de genomförda intervjuerna att presenteras. Resultatet av intervjuerna kommer presenteras utifrån fyra teman, vilket är samma teman som intervjuguiden utgick från, (1) Demografi (2) Turism (3) Centrumförskjutning och (4) Framtiden. De intervjuade personerna som representerar vardera kommun benämns i texten med deras riktiga namn, vilket intervjupersonerna har gett sitt samtycke till.

5.2.1 Demografi

Samtliga informanter anser att befolkningsstrukturen och befolkningsminskningen är en utmaning för deras kommun. Befolkningsminskningen bidrar till minskade skatteintäkter som i sin tur påverkar ekonomin negativt. En utmaning som följd av befolkningsminskningen är att klara av att leverera de tjänster och service som invånarna efterfrågar. Detta eftersom att färre människor ska dela på kommunala kostnader, samtidigt som folk i kommunerna vill att servicen ska förbättras. Flera informanter menar också att i och med att de är geografisk stora kommuner till ytan så innebär det också stora geografiska avstånd. Detta anses som problematiskt i och med att dessa fjällkommuner har stora åtaganden. Bland annat nämner informanterna från Malung-Sälens kommun och Härjedalens kommun att många verksamheter i kommunerna är för stora i relation till invånarantalet. Vilket å ena sidan informanten från Malung-Sälens kommun menar bidrar till att kommunen får för höga kostnader än vad man borde ha. Å andra sidan menar informanten från Härjedalens kommun att det inte alltid går att göra något åt att kommunala verksamheter är många, exempelvis skola. Eftersom att långa avstånd bidrar till att skolor måste finnas *"på många ställen"* (Gunnel Gyllander, Härjedalens kommun).

Vid frågan om hur kommunerna arbetar för att attrahera nyinflyttning så nämns det faktum att avfolkningen av landsbygden är en pågående trend och att det därför är svårt att veta vad man ska göra för att ändra trenden. Samtidigt nämner flera informanter att man har nytta av skidorterna för kompetensförsörjningen. I Storuman kommun och Härjedalen kommun finns möjlighet att ansöka om att bli stationerad i Hemavan eller Funäsdalen istället för Storuman och Sveg, vilket beskrivs som en rekryteringsmöjlighet. Även i Dorotea kommun ser man att utvecklingen i Borgafjäll är positiv för hela kommunen.

”Nu märker man att företag börjar förlägga verksamhet där, och även folk som bosätter sig i Borgafjäll som hantverkare, byggföretagare, plankonsulter /.../ det gör ju att vi också har en fördel, det ger hela kommunen kompetens” (Nicke Grahn, Dorotea Kommun).

Vid intervjuerna också att problemet inte är att det finns få för jobb i kommunen, men att flera invånare behövs för att kunna försörja behoven som man ser på arbetsmarknaden. I Storuman kommun arbetar man aktivt med att utveckla aktiviteter utanför jobbet samt att hålla god kvalitet på skola och barnomsorg för att vara en attraktiv inflyttnings kommun.

”Min uppfattning är att om vi går tillbaka en eller ett par generationer så var det nog så att man flyttar till ett jobb men nu upplever jag mer och mer att man flyttar till ett liv/.../. Jobbet är en komponent, men där du har ett antal andra komponenter som är nog så viktiga” (Tomas Mörtsell, Storuman kommun).

5.2.2 Turismutveckling

Samtliga informanter upplever utvecklingen på skidorterna som positiv. Eftersom befolkningsutvecklingen på skidorterna ger underlag för ett kommersiellt utbud av varor och tjänster. Av informanten från Dorotea kommun framkommer att kommunen är väldigt positiv till utvecklingen i Borgafjäll eftersom det ger kommunen *”fler ben att stå på”* (Nicke Grahn, Dorotea kommun). Utvecklingen i Borgafjäll har bland annat ökat tillgångarna till varierad kompetens. Utvecklingen har också fört med sig att det kommit unga människor som får barn, vilket gjort att det bildats ett bättre året-runt underlag för olika typer av service där uppe. Även utvecklingen av skidorten Sälen nämns som väldigt positiv, då utvecklingen i Sälen också leder till dels ett förbättrat kommersiellt utbud men också att den offentliga servicen kan utvecklas.

”/.../ det är förstås jättepositivt att Sälen växer och att den permanenta befolkningen växer, det gör att vi kan behålla och utveckla skolverksamhet, det är ju jättebra det ger också underlag för kommersiellt utbud och allt sånt” (Olle Emanuelsson, Malung-Sälens kommun).

I Storuman kommun beskrivs turismnäringen som *”motorn i utvecklingen i Västra delen av kommunen”* (Tomas Mörtsell, Storuman kommun). Där det framgår att befolkningstillväxten i Hemavan kan förklaras bero på besöksnäringen, folk bor i Hemavan eftersom många har sina jobb där. Där utvecklingen följaktligen beskrivs som *”marknadsdriven”* (Tomas Mörsell, Storuman kommun).

Till informanten från Malung-Sälens kommun ställdes frågan om hur han tror att den snart nyöppnade flygplatsen i Sälen kommer påverka Sälen. Informanten berättar att det ska bli oerhört spännande och att flygplatsen är mer än bara en flygplats. Bland annat betonas att flygplatsens bidrar till en utveckling av en turistdestination och att flygplatsen blir ett verktyg för att komma åt internationaliseringen. Informanten svarar också på fråga om hur flygplatsen kan tänkas bidra till en ökad efterfråga på permanentbostäder och menar att det finns en ökad efterfråga på permanentbostäder i Sälen, men att det råder brist på bostäder i hela kommunen. I Sälen går det som kommer ut på marknaden åt på en gång i och med trycket i området. Dock framgår att en privat intressent är påväg in och ska bygga bostadsrätter i Sälens by. Informanten menar att det behövs fler lägenheter och inte bara tomter för enfamiljshus. Detta dels för att möjliggöra boendalternativ för dem som jobbar men också för dem som gått i pension och slutar jobba och sen bosätter sig permanent på fjället.

Av informanten från Härjedalens kommun framgår att merparten av investeringarna den senaste 10 års period har skett i Funäsdalen. Bland annat har kommunen byggt om skolan, byggt en helt ny förskola, byggt ett museum samt att man genom ett infrastrukturprojekt har byggt ett parkeringshus i Funäsdalen. Vid frågan till informanten om hur kommunen och centralorten påverkas av att Funäsdalen växer så framgår att avståndet mellan Sveg och Funäsdalen är problematiskt. Det är 13,5 mil mellan Sveg och Funäsdalen, vilket gör att Sveg centralort inte kan dra några fördelar av det växer i Funäsdalen. Dock beskrivs turismen som väldigt positivt för att utveckla Funäsdalen.

” Besöksnäringen har ju bidragit till att Funäsdalen växer /.../ besöksnäringen och kring näringarna till den är det som man lever på ”(Gunnel Gyllander, Härjedalens kommun).

Andra utmaningar som förknippas med turismutvecklingen är att utvecklingen i vissa fall går för fort och att det är svårt för kommunerna att hänga med i det tempot. Bland annat nämns att perioden 2010-2020 investerades 3,7–3,8 miljarder i Sälenfjällen, perioden 2020-2030 räknar man med att investera 4,8 miljarder i Sälenfjällen. Den snabba utvecklingstakten i Sälen har lett till att kommunen har svårt att hinna med, framförallt vad gäller utbyggnaden av vatten och avlopp men även utbyggnad av elnätet.

Även i Borgafjäll framgår att Dorotea kommuns planering inte hängt med, detta gäller dels fritidhusutvecklingen men även andra investeringar. Anledningen förklaras beror på att det helt plötsligt blivit enorma behov i Borgafjäll. Nu har kommunen byggt kommunens största avloppsreningsverk, som ligger i Avasjö, vilket är en jätteinvestering för Dorotea kommun. I och med investeringen har detta lett till konflikt, där informanten berättar att det finns en del invånare som

inte tycker att det är någon affär i att bygga för turister. Kommunens förhoppning är dock att turisterna kanske kan bli kommuninvånare.

”/.../ det är en hel del inom turistbranschen som börjat som fritidshusägare och sen så flyttar man dit permanent och kanske bygger året runt bostad, det finns en liten men ändå en sådan utveckling” (Nicke Grahn, Dorotea kommun).

5.2.3 Centrumförskjutning

Vid frågan om centrumfunktionen förskjuts från huvudorten till skidorten svarade samtliga informanter att centrumförskjutning inte sker från centralorten till skidorten. Kommunhuset och den offentliga verksamheten kommer ha kvar sitt näste i den nuvarande centralorten och inte förflyttas enbart till skidorten, trots att det förekommer i flera fall att offentlig verksamhet lokaliseras på skidorterna. Samtidigt nämns också skidorterna i flera fall i termer som *'kärnort'*, *'servicepunkt'* vilket förklaras av det stora kommersiella utbudet av varor och tjänster som finns på skidorten.

”Det blir en starkare och starkare tjänstemarknad i Borgafjällsområdet. Men det är inte konstigare än att kommuner kan ha flera kärnorter, det vill säga du kan ju ha flera orter med ganska stort underlag på både varor och tjänster och tjänsteutbud.” (Nicke Grahn, Dorotea kommun).

Vid intervju med informanten från Storuman kommun nämns att det inte sker någon centrumförskjutning från Storuman till Hemavan vad gäller offentlig verksamhet. Men att det går att prata om en turismdriven centrumförskjutning vad gäller den privata sidan.

”Möjligen kan man se en sån trend när det gäller just handel och service. Men så här långt inte när det gäller dem kommunala tjänsterna” (Tomas Mörtsell, Storuman kommun).

Informanten betonar att de kommunala tjänsterna utgår från Tärnaby, men att det finns barnomsorg och en del utav den tekniska verksamheten, vattenverk, va-verk i Hemavan. Det framgår också att räddningstjänst finns året om, men ger möjlighet för brandmän som bor i Tärnaby men jobbar i Hemavan att rycka ut vid ett larm från Hemavan. Vilket beskriver som positivt, speciellt under turistsäsongen då det finns ett ökat behov av mer kommunal service i Hemavan.

Även vid intervju med informanten från Malung-Sälens kommun betonas att det kommersiella utbudet är stort i Sälen men att informanten inte upplever någon centrumförskjutning från Malung till Sälen.

”/.../ kommer man upp på fjället finns både affärer och restauranger som vi inte är i närheten av i den här delen av kommunen om jag tittar neråt Malung. Men jag upplever inte att det är någon centrumförskjutning på något vis från Malung upp till Sälen” (Olle Emanuelsson, Malung Sälens kommun).

Dock nämns att kommunen har en del verksamheter i Sälen by som har öppet ibland. Bland annat har man vissa tider på året bygglovsmänniskor och byainstruktörer på plats i Sälen. Men att Sälen snarare borde ses som en *”servicepunkt”* (Olle Emanuelsson, Malung Sälens kommun). I Härjedalen satsar kommunen på tre så kallade nav, Sveg, Hede och Funäsdalen. Dessa tre nav benämns som kommuncentra snarare än centralort samtidigt som Svegs roll som huvudsakligt kommuncentra poängteras. Informanten berättar att det är i dessa tre nav som kommunen kommer satsa snarare än att avveckla, medan i andra orter kommer det vara nödvändigt med avveckling. Informanten berättar att geografiska avstånd bidragit till att kommunen måste fördela kommunal service i flera centrum *”det handlar om de långa avstånden, vi kan liksom inte bara ha ett centrum”* (Gunnel Gyllander, Härjedalens kommun). Informanten betonar att Funäsdalen ligger i utkanten av kommunens ena del medan Sveg ligger i utkanten av kommunens andra del och att ett centrum därför inte hade fungerat.

Frågan ställdes till informanterna om det finns planer på att förflytta mer kommunal verksamhet till skidorterna. I Malung-Sälens kommun berättar informanten att det egentligen inte finns det, samt att det inte heller finns någon efterfråga på det, vilket informanten förklarar måste bero på att man upplever att det är bra som det är idag. Dock nämner informanten att kommunen har långt pågående förhandlingar med polisen om att bygga en modern polisstation uppe i Sälens by. Den nybyggda polisstationen beskrivs som en konsekvens av utvecklingen i Sälenfjällen.

”/.../ jag tror vi kommer gå i land med det här, det är ju tack vare den verksamhet vi har uppe på fjället” (Olle Emanuelsson, Malung-Sälens kommun).

Till informanten från Dorotea Kommun ställdes frågan om varför det inte finns någon skola i Borgafjäll. Informanten förklarar att det beror på att Dorotea kommun har en så pass stor mellanbygd och att Risbäck ligger strategiskt bra till trots att inte så många bor där. *”/.../ skolan är viktigt att ha där, för den försörjer en lång bygd”* (Nicke Grahn, Dorotea kommun). Informanten menar att det är 10 mil mellan Dorotea och Borgafjäll, 7 mil mellan Risbäck och Dorotea, 3 mil mellan Borgafjäll och Risbäck, och att det är rimliga avstånd. Informanten nämner också att kommunen vill att det ska vara möjligt att bo i byarna mellan Risbäck och Dorotea trots att dessa byar inte är stora samhällen. Dock finns en tomt avsatt

för skola i Borgafjäll, och på väldigt lång sikt framgår att en skola i Borgafjäll kan bli aktuellt.

Till informanten från Storuman kommun ställdes frågan om kommunen har råd att upprätthålla två centralorter i kommun, dels i Storuman men också i Tärnaby. Det framgår att det är en icke fråga, för ska kommunen klarar av att leverera bra service så är man tvungna att jobba på det sättet.

”/.../ Mycket av den verksamhet vi har oavsett om vi pratar barn-äldreomsorg eller skola eller tekniskverksamhet eller vad det nu är så behöver den finnas där folk finns”. (Tomas Mörtzell, Storuman kommun).

5.2.4 Framtiden

Informanten från Malung-Sälens kommun menar att man behöver göra en ny kommunsammanslagning i Sverige. Han menar att det är givet att Malung som idag har 10 000 invånare och grannkommunen Vansbro som har 6500 invånare framöver blir en kommun. Kommunsammanslagningen skulle bidra till att centralorten Malung får ett bra strategiskt läge, eftersom då skulle Malung centralort ligga hyfsat mitt i en eventuellt ny kommun. Informanten från Härjedalens kommun menar att för deras del är det svårt att se några direkta vinster av en kommunsammanslagning. Istället försöker Härjedalens kommun samarbeta med grannkommunerna inom smala områden där det behövs spetskompetens. Av informanten framgår också att en kommunsammanslagning inte skulle förbättra problematiken med långa avstånd utan att dessa skulle kvarstå.

Informanten från Dorotea kommun berättar att han hoppas att man ska kunna bo i Borgfjäll och ha Borgfjäll som utgångspunkt. Han menar att det mycket väl går att tänka sig att man kan ha hemmet som utgångspunkt i framtiden. Han berättar fortsättningsvis att det är nödvändigt att invånare ska kunna jobba hemifrån eftersom att det annars blir svårt att ha invånare som kan bo året runt på landsbygden, då traditionella branscher som jord- och skogsbruk inte finns kvar. Vidare menar informanten att jobbar man i branscher där kunder finns ute i *”terreänglådan”* (Nicke Grahns Dorotea kommun), finns det ingen anledning att man ska sitta på ett kommunhus och jobba, om det inte finns sociala skäl eller en vilja att göra det.

Nicke Grahns från Dorotea kommun nämner också att det är på grund av den oberoende tekniken som centralorten kommer förbli i Dorotea, detta eftersom i och med förbättrad distans och oberoende teknik kommer betydelsen av att sitta på en viss ort minska. Detta medför dock både hot och möjligheter. Möjligheterna som nämns är att lyckas kommunen förmedla en bild av en bra boendemiljö och

livsmiljö blir det en fantastisk möjlighet för att dra till sig människor. Samtidigt som hotet som framgår är att lyckas Dorotea kommun inte att vara attraktiva kan den oberoende tekniken bidra till att kommunen har anställda som inte väljer att flytta till Dorotea kommun.

”Det kan ju vara positivt om du sitter i någon av orterna inom kommunerna men du kan ju också sitta på andra sidan jordklotet och ändå göra samma jobb åt Dorotea.”(Nicke Grahn, Dorotea kommun).

6. Resultatdiskussion och slutsats

Av resultatet framkommer att fyra fjällkommuner har en negativ befolkningsutveckling i både kommunen och centralorten, samtidigt som det i kommunerna också finns en skidort med befolkningstillväxt. Dessa är Malung/Sälen-Sälen, Storuman-Hemavan, Dorotea-Borgafjäll och Härjedalen-Funäsdalen. I intervjuerna framgår att centrumfunktionen inte förskjuts från huvudorten till skidorten i någon av kommunerna. I alla fall inte vad gäller den kommunala servicen, istället lokaliseras kommunal service på skidorterna som ett komplement till den kommunala servicen i centralorten. Dock är samtliga informanter överens om att kommunhuset kommer förbli lokaliserat i den nuvarande centralorten.

Följaktligen framgår av samtliga informanter att någon centrumförskjutning till skidorterna inte sker, dock menar jag att det utifrån resultatet går att säga att det förekommer en partiell centrumförskjutning till skidorterna, alltså att det delvis sker en centrumförskjutning. Detta menar jag beror på det som framkommit i resultatet, nämligen att det kommersiella utbudet av varor och tjänster är större på skidorterna än i centralorterna, exempelvis restauranger. Utbud av varor och tjänster är också till stor del beroende av turismen. En informant menar bland annat att utvecklingen är marknadsdriven på skidorten, och syftar då på turistbesökarna. Däremot är det inte bara turister som har bidragit till ett ökat utbud av varor och tjänster utan även en ökad permanent befolkning har bidragit till att det kommersiella utbudet växer, eftersom befolkningstillväxten bidrar till ett bättre året-runt underlag för service och tjänster. Samtidigt som befolkningstillväxten i sin tur är beroende av turismutvecklingen, där resultatet redogör för att många antingen har jobb inom turismnäringen eller får jobb på grund av den framväxande turismen, exempelvis hantverkare. Utan turismnäringen hade förmodligen inte befolkningsutvecklingen på skidorterna sett densamma ut. Därmed anser jag att det går att prata om en kommersiell centrumförskjutning till skidorterna, där det kommersiella utbudet är beroende av turistbesökare men även de som jobbar inom turismnäringen. På så vis blir följaktligen den kommersiella centrumförskjutning också turismdriven. Detta styrks också av Christallers centralortsteori som beskriver centralitet som ett mått på hur en plats kan tillgodose sin omgivning med varor och tjänster. Centralortsteorin betonar också att ökar befolkningen kommer utbudet av varor och tjänster att öka (Pacione, 2009). Vilket är en utveckling som skett på samtliga undersökta skidorter, befolkningen har ökat vilket lett till ett större kommersiellt utbud.

Fortsättningsvis benämns skidorterna som 'kärnor', 'centrum', 'servicepunkt' och 'kommuncentra' i intervjuerna, vilket med referens till centrum-periferi modellen av Botterill m.fl. (2000) är motsatsen till periferi. I modellen beskriver Botterill

m.fl. (2000) att 'centrum' karakteriseras av bland annat en hög ekonomisk tillväxt, diversifierad ekonomi, befolkningstillväxt, ung åldersstruktur och utvecklad infrastruktur. Detta är karaktärsdrag som också många av de undersökta skidorterna karakteriseras av.

Bland annat nämner informanten från Malung-Sälens kommun att i Sälenfjällen finns ett utbud av affärer och restauranger som man inte är i närheten av i Malungs centralort. Även informanten från Storuman kommun betonar den kommersiella verksamheten i Hemavan, och menar till och med att det går att prata om en turismdriven centrumförskjutning vad gäller den privata verksamheten. I Dorotea kommun menar informanten att utvecklingen av Borgafjäll ökat tillgångarna till varierande kompetens, vilket gör att det bildas ett bättre året-runt underlag för olika typer av service.

Det framgår också av informanterna att betydande offentliga investeringar gjorts på samtliga skidorter, framförallt vad gäller utbyggnad av vatten och avlopp för att kunna hantera byggttrycket på skidorterna men också andra investeringar. I Härjedalens kommun har majoriteten av investeringarna de senaste 10 åren skett i Funäsdalen. Bland annat har man byggt en ny skola och byggt en helt ny förskola. Investeringarna indikerar på att det är i Funäsdalen som utvecklingspotential finns och inte Svegs centralort. Utifrån egna spekulationer kan också antas att skidorterna tack vare turismflödet har en starkare koppling till den internationella marknaden än de studerade centralorterna Dorotea, Storuman, Sveg och Sälen. Informanten från Malung-Sälens kommun berättar bland annat att flygplatsen som öppnar i Sälen inom kort är en del i att utveckla turistdestination och komma åt internationaliseringen.

Att centrumfunktionen inte förskjuts från centralorten till skidorterna kan förklaras bero på demografin och det så kallade 'omlandet'. Vilket i centralortsteorin förklaras av att ju fler människor som bor runt omkring orten i 'omlandet' desto större utbud av service och tjänster kommer efterfrågas (Pacione, 2009). Av informanten från Storuman kommun framgår att kommunal verksamhet "behöver finnas där folk finns" (Tomas Mörtzell, Storuman kommun). Detta kan hävdas vara ett argument till varför centrumfunktionen inte förskjuts till skidorterna, eftersom att det fortfarande bor många människor i centralorterna och runt centralorterna som efterfrågar kommunal service. En informant menar att kommunernas stora geografiska ytor gör att centrumförskjutning till skidorter inte hade lett till någon förbättring vad gäller att kunna leverera kommunal service, utan snarare att geografiska avståndsproblematiken kvarstår. Av Gunnel Gyllander från Härjedalens kommun framkommer bland annat att Sveg centralort ligger i ena kanten av kommunen medan Funäsdalen ligger i den andra kanten och att flera centrum därför är fördelaktigt snarare än att ha ett centrum. Detta förklaras bero på de långa avstånden,

varav långa avstånd också vara ett argument till vad som hindrar centrumförskjutning från centralorten till skidorten.

Vidare framgår av intervjumaterialet att Härjedalens kommun har ett lokalkontor i Funäsdalen och Storuman kommun har lokalkontor i Tärnaby. Det innebär att de som söker en tjänst på kommunerna har möjlighet att ansöka om placering på skidorterna. Trots att informanterna menar att en turismdriven centrumförskjutning inte sker, så menar jag att detta är ett praktexempel på centrumförskjutning. Där dessa så kallade 'filialer' också kan innebära möjligheter för kommunerna, eftersom att kommunerna har möjlighet att erbjuda en tjänst i en miljö som kan upplevas tillfredställande. Exempelvis om man gillar skidåkning har man möjlighet att bo och verka i en miljö med bra skidåkningsutbud. Varpå en informant berättar att han upplever att nu flyttar mer och mer till ett liv, där jobbet är en komponent men där man har andra komponenter som är viktiga. Vilket det absolut kan tänkas finnas en sanning i, och då kan en attraktiv boendemiljö vara en komponent.

Samtidigt som skidorter beskrivas som 'kärnort', 'centrum', 'servicepunkt' och 'kommuncentra' finns också en aspekt av att de fortfarande med referens till Turner och Ash (1975) kommer vara så kallade 'Pleasure peripheries'. Jag menar att om en turist reser från Stockholm till Funäsdalen för att åka skidor så är de troligt att de inte ser Funäsdalen som ett centrum, utan snarare som en skidort i ett perifert område. Detta styrks av Christaller (1963) som menar att turister reser till perifera områden för att uppleva ett landskap som är en kontrast till vart de annars bor. Däremot anser författaren av denna studie att trots att å ena sidan de undersökta skidorterna kan beskrivas som 'Pleasure peripheries' så är turismnäringen å andra sidan orsaken till att skidorterna förändras och får en större betydelse för själva kommunen. Därför håller jag med Müller & Jansson (2007) en turistdestination som en gång låg i periferin behöver inte alltid förbli lokaliserad i periferin, eftersom att begreppen centrum och periferi påverkas av efterfråga och utbud av varor och tjänster.

Följaktligen överensstämmer studiens resultatet med den utveckling Kauppila (2011) har sett på finska skidorter, turismutvecklingen bidrar till befolkningstillväxt. Befolkningstillväxten bidrar därefter till en ökad närvaro av företag som i sin tur bidrar till jobb och att människor kan bosätta sig på skidorterna. Samtidigt som denna studie visar att det inte behöver betyda att centralorten bör ses som lokaliserad i periferin, eftersom kommunhuset kommer förbli lokaliserat i kommunernas nuvarande centralorter. Vilket enligt Botterill m.fl. (2000) gör att centralorterna fortfarande har karaktärsdrag av att vara ett så kallat 'centrum' eftersom att det är i centralorterna som det huvudsakliga beslutsfattandet inom kommunen sker. Detta ifrågasätter att skidorterna i denna studie med referens till Kauppila (2011 s.28) skulle beskrivas som "kärnor i en

nordlig periferi”. Eftersom studien snarare visar att det kan finnas fler kärnområden (centrum) inom kommunerna. Flera centrum är nödvändigt i dessa fjällkommuner på grund av de geografiska avstånden och att befolkningen bor geografiskt utspridd inom kommunerna. Samtidigt kan man ställa sig frågan hur centralorterna kan tänkas påverkas om reguljärtrafik på inlandsbanan blir verklighet. Jag menar att det i framtiden är möjligt att centralorterna blir attraktiva inflyttningsorter på grund av förbättrad tillgänglighet och möjlighet till pendling. Därför anser jag att centralorterna ligger strategiskt bra till där de ligger idag om reguljärtrafik på inlandsbanan skulle bli verklighet. Kanske blir en ytterligare konsekvens att en tänkbar befolkningstillväxt i sin tur också leder till ett större utbud av varor och tjänster. Detta understryks av Forsberg & Berger (2005) som menar att en förändrad ekonomi, demografi och infrastruktur leder till att regioner förändras. Kort sagt, begreppen centrum och periferi påverkas och förändras. Vilket i detta fall kan appliceras dels på centralorterna men också som diskuterats tidigare, skidorter.

Slutligen vill jag förtydliga att studiens resultat är beroende av informanternas åsikter och utlåtanden. Detta bör man som läsare ha i åtanke, eftersom det inte är säkert att andra informanter från vardera kommun hade uttryckt sig på liknande sätt. Detta bemöttes dock vid genomförandet av uppsatsen genom att ställa frågor som riktade sig mot kommunens arbete i stort och inte vad den enskilda informanten tycker om turismutvecklingen. Exempelvis inleddes frågorna med: ’tror ni...’, ’har ni...’ ’ni skriver...’. Det vill säga, studien syftar till att genomföra informantintervjuer där informanten företräder sin kommun. Däremot kvarstår det faktum att en annan informant från kommunen hade kunnat besvara frågeställningarna annorlunda och därmed hade resultatet sett annorlunda ut. Flera intervjuer med olika informanter från vardera kommun hade kunnat vara en lösning för att få fler perspektiv, däremot var detta inte möjligt i denna uppsats med anledning av den givna tidsramen. Då hade jag fått välja bort att samla in kvantitativ data, vilket i sin tur hade påverkat studiens relevans. Om man inte vet hur befolkningsutvecklingen ser ut i centralorten och på skidorten, vad är det då som talar för att en centrumförskjutning är av betydelse att studera? Därmed anser jag att metodvalet varit relevant för att besvara studiens syfte och frågeställningar. Dessutom har jag genom att intervjua informanter från vardera kommun kunnat besvara det Herberlein m.fl. (2002) menar att det behövs mer forskning om, nämligen hur turismutvecklingen kan bidra till att fler bosätter sig på turistdestinationen.

6.1 Förslag för fortsatta studier

I och med att studien endast valt att fokusera på fjällkommuner gör det att studien inte tar hänsyn till hur och om turismdriven centrumförskjutning kan tänkas ske inom andra landsbygdskommuner med framväxande turism, exempelvis i södra Sverige. Hur turismdriven centrumförskjutning kan tänkas ske där är temat för vidare forskning. Vidare har detta arbete utgått från att skidorterna ska ha befolkningstillväxt för att en eventuell turismdriven centrumförskjutning ska ske. Men utifrån Christallers centralortsteori framgår att turistdestinationer också kan fungera som tillfälliga centrum under vissa säsonger. Därför finns det utrymme för att studera om och hur turismdriven centrumförskjutning kan ske under kortare säsonger/tidsperioder.

7. Sammanfattning

Syftet med det här arbetet har varit att undersöka befolkningsdynamiken i turismintensiva fjällkommuner för att därefter undersöka om centrumförskjutning sker från centralorten till området med framväxande turism (i detta fall skidorter) och hur detta i så fall sker i praktiken. Studien har därefter undersökt vilka möjligheter och hinder det innebär för fjällkommunerna om centrumfunktionen förskjuts till skidorterna.

Centrumförskjutning från huvudorter till skidorter i svenska fjällkommuner ansågs relevant att studera med anledning av vad som framkommit i en tidigare studie av Kauppila (2011). Kauppila (2011) har studerat relationen mellan fyra finska kommuner och tillhörande skidorter med syfte att undersöka hur skidorterna kan bidra till regionalutveckling. Dessa fyra finska kommuner karakteriseras av befolkningsminskning, arbetslöshet, utflyttning och en åldrande befolkning samtidigt som antalet företag minskar. Samtidigt som det på skidorterna råder befolkningstillväxt, vilket beror på att fler företag har etablerats som en konsekvens av turismens framväxt, vilket i sin tur bidragit till att folk kan bo och verka på skidorterna permanent.

Denna studie tar vid den utveckling som Kauppila (2011) undersökt, det vill säga hur framväxande turism kan bidra till att skidorterna blir av större betydelse för kommunerna. Samtidigt som denna studie bidrar med en ökad förståelse om hur utvecklingen på skidorterna påverkar kommunens huvudsakliga 'centrum', som i detta arbete definieras som centralorten. Det teoretiska ramverk som har använts för att förklara karaktärsdragen av 'centrum' och 'periferi' är centrum-periferi modellen som konstruerats av Botterill m.fl. (2000).

För att besvara syftet och frågeställningarna ansågs metodkombination som lämpligt metodval, där studien innehåller både kvantitativ och kvalitativ data. Den kvantitativa datan, i detta fall befolkningsstatistik har varit utgångspunkten för studien. Befolkningsstatistiken har bidragit till att studien kunnat förklara hur befolkningsdynamiken i svenska fjällkommuner ser ut. Kvalitativ metod har därefter använts som ett komplement för att ta analysen vidare från de fynd som framkommit av befolkningsstatistiken.

Resultatet visade att i fyra av de 15 undersökta svenska fjällkommuner så råder befolkningsminskning i både kommunen och centralorten, samtidigt som det finns en skidort i med befolkningstillväxt. Dessa är Malung-Sälen/Sälen, Storuman/Hemavan, Dorotea/Borgafjäll och Härjedalen/Funäsdalen. För att undersöka om och hur centrumfunktionen förskjuts från centralorten till skidorten har intervjuer genomförts med tjänstemän från vardera kommun. I intervjuerna framgår att någon centrumförskjutning från centralorterna till skidorterna inte

sker. I alla fall inte vad gäller offentlig service. Utan kommunernas huvudsakliga centrum kommer förbli lokaliserat i vardera kommuns nuvarande centralort. Trots att någon centrumförskjutning inte sker vad gäller den offentliga servicen har denna studie kommit fram till att skidorterna bör ses som kommersiella centrum samt att det sker en kommersiell centrumförskjutning. Detta eftersom att flera av informanterna nämner att det kommersiella utbudet av varor och tjänster är större på skidorten än i centralorten, där det kommersiella utbudet också bidrar till att människor kan bo och verka på skidorterna. Därför blir slutsatsen av arbetet att det sker en partiell centrumförskjutning från centralorterna till skidorterna som är kommersiell. Följaktligen visar resultatet att det kommersiella utbudet till stor del är beroende av turistbesökarna och de som jobbar inom turismnäringen, på så vis blir den kommersiella centrumförskjutningen också turismdriven.

Referenser

- Berger, S & Forsberg, G. (2005). *Planeringens utmaningar och tillämpningar*. (1. uppl.). Uppsala: Konsultförlaget/Uppsala Publishing House.
- Bohlin, M & Elbe, J. (red.) (2011). *Utveckla turistdestinationer: Ett svenskt perspektiv*. (2.uppl.). Malmö: Liber.
- Botterill, D., Owen, E. R., Emanuel, L., Foster, N., Gale, T., Nelson, C & Selby, M. (2000). Perceptions from the Periphery: The Experience of Wales. In Brown, F och Hall, D. (red.). *Tourism in Peripheral Areas*, pp. 7-38. Buffalo, NY: Channel View Publications.
- Brown, F & Hall, D. (red.) (2000). *Tourism in Peripheral Areas: Case Studies*. Clevedon: Channel View Publications.
- Christaller, W. (1933). *Die Zentralen Orte in Süddeutschland: eine ökonomisch-geographische Untersuchung über die Gesetzmässigkeit der Verbreitung und Entwicklung der Siedlungen mit städtischen Funktion* von Walter Christaller. Jena: Gustav Fischer.
- Christaller, W. (1963). Some considerations of tourism locations in Europe: the peripheral regions – under development countries – recreation areas. *Regional Science Association* 12(1), 95-105.
- Denscombe, M. (2016). *Forskningshandboken: för småskaliga forskningsprojekt inom samhällsvetenskaperna*. (3., rev. Och uppdaterad uppl.). Lund: Studentlitteratur.
- Dorotea kommun. (2018). *Delårsrapport 2018*. Tillgänglig på: <https://www.dorotea.se/media/3614/08a-delaarsrapport-per-sista-augusti-2018.pdf> (Hämtad 2019-04-10).
- Dorotea kommun. (2019a). *Näringslivsnytt Mars 2019*. Tillgänglig på: <https://www.dorotea.se/media/4002/naringslivsnyttmars2019.pdf> (Hämtad 2019-04-10)
- Dribe, M & Stanfors, M. (2010). *Demografins grunder*. (2. uppl.). Stockholm: SNS förlag.
- Hall, C.M., Müller, D.K. & Saarinen, J. (2009). *Nordic tourism: issues and cases*. Buffalo: Channel View Publications.

Hayert, R. (1977). *The Dynamics of Industrial Location*. Chichester: John Wiley & Sons.

Heberlein, T, Fredman, P, & Vuorio, T. (2002). Current Tourism Patterns in the Swedish Mountain Region. *Mountain Research And Development*, 22(2), 142–149.

Härjedalen kommun. (2004). *Översiktsplan Härjedalens kommun*. Tillgänglig på: <http://kommun.herjedalen.se/download/18.14ee171c13294fcd5b880002353/1548770099271/Översiktsplan%20Härjedalens%20kommun.pdf> (Hämtad-04-10)

Härjedalen kommun. (2009). *Översiktsplan Funäsdalen- Ljusneddals området*. Tillgänglig på: <https://kommun.herjedalen.se/download/18.42d105b2126bad75ea78000376/1548769734784/Antagandehandlingar.pdf> (Hämtad 2019-04-10).

Kauppila, P., Saarinen, J., & Leinonen, R. (2009). Sustainable Tourism Planning and Regional Development in Peripheries: A Nordic View. *Scandinavian Journal of Hospitality and Tourism*, 9(4), 424–435.

Kauppila, P. (2011). Cores and peripheries in a northern periphery: a case study in Finland. *Fennia*. 189(1), 20-31.

Larsen, A. K. (2018). *Metod helt enkelt: en introduktion till samhällsvetenskaplig metod*. (2 uppl.) Malmö: Gleerups

Lundmark, L. (2005). Economic Restructuring into Tourism in the Swedish Mountain Range. *Scandinavian Journal of Hospitality and Tourism*, 5(1), 23–45.

Lundmark, L & Marjavaara, R. (2005). Second home localizations in the Swedish mountain range. *Tourism* 53(1), 3-16.

Malung-Sälen kommun. (2009). *Översiktsplan för Malung-Sälens kommun*. Tillgänglig på: <http://malungsalen.se/download/18.7e579538141efd9723d3fb3/1384876398647/%C3%96versiktsplan.pdf> (Hämtad 2019-04-10).

Malung-Sälen kommun. (2016). *Kommunplan 2025- strategier för utveckling i Malung-Sälens kommun*. Tillgänglig på: http://malungsalen.se/download/18.7b944fd01540ef79df83803c/1461141678310/KS_2014_294-Kommunplan+2025+till+KF+2016-04-18.pdf (Hämtad 2019-04-29).

Malung Sälens kommun. (2017). *Fakta om näringslivet*. Tillgänglig på: <http://malung-salen.se/naringslivocharbete/foretagstodochravgivning/faktaomnaringslivet.4.2fd3f9113e650a5ee4ddb.html> (Hämtad 2019-04-29).

Müller, D. K., Jansson, B. (2007). *Tourism in peripheries: Perspectives from the far North and South*. Wallingford: CABI.

Nordin, S. (2011). När det offentliga och private möts-exemplet Åre. In Bohlin, M & Elbe, J.(red). *Utveckla turistdestinationer: Ett svenskt perspektiv*, pp-219-233. Malmö: Liber.

Pacione, M. (2009). *Urban geography: a global perspective*. (3. uppl.). London: Routledge.

SCB. (2018). *Totala kommunala skattesatser 2019, kommunvis*. Tillgänglig på: <https://www.scb.se/hitta-statistik/statistik-efter-amne/offentlig-ekonomi/finanser-for-den-kommunala-sektorn/kommunalskatterna/pong/tabell-och-diagram/totala-kommunala-skattesatser-kommunvis/> (Hämtad 2019-04-10).

SCB. (2019a). *Folkmängd per tätort efter region vart 5 år*. Tillgänglig på: http://www.statistikdatabasen.scb.se/pxweb/sv/ssd/START_MI_MI0810_MI0810A/LandarealTatort/table/tableViewLayout1/?rxid=cc966c0b-e62c-477f-af42-eae7abd489f0 (Hämtad 2019-04-10).

SCB. (2019b). *Folkmängd i Sveriges kommuner 1950-2018 enligt 1 januari 2019. (Excell fil)* (Hämtad 2019-04-10)

SCB. (2019c). *Småorter år 2000*. Tillgänglig på: <https://www.scb.se/statistik/MI/MI0810/2003M00/MI38SM0201.pdf> (Hämtad 2019-04-12)

SKL. (2016). *Kommungruppsindelning 2017*. Tillgänglig på: <https://webbutik.skl.se/sv/artiklar/kommungruppsindelning-2017.html> (Hämtad 2019-04-03).

Skistar. (u.å.). *Matbutiker, apotek, systembolag m.m.* Tillgänglig på: <https://www.skistar.com/sv/myskistar/destination/salen/bra-att-veta/servicetjanster/> (Hämtad 2019-04-29).

SLAO. (2018). *Svenska skidanläggningars organisations branchrapport 2017/2018*. Tillgänglig på:

http://slao.se/content/uploads/2018/07/SLAO_2018_Branschrapport_klar_juli.pdf (Hämtad 2019-04-03).

Storuman kommun. (2011a). *Översiktsplan kap.2 planeringsförutsättningar*. Tillgänglig på:

https://www.storuman.se/globalassets/bygga-bo-och-miljo/kommunens-planarbete/oversiktsplaner/kap_2.pdf (Hämtad 2019-04-10).

Storuman kommun. (2011b). *Fördjupad översiktsplan för Hemavan*. Tillgänglig på: https://www.storuman.se/globalassets/bygga-bo-och-miljo/kommunens-planarbete/oversiktsplaner/hemavan_o_oversiktsplan.pdf (Hämtad 2019-04-10).

Söderbom, A & Ulvenblad, P. (2016). *Värt att veta om uppsatsskrivande: rapporter, projektarbete och examensarbete*. (1.uppl.). Lund: Studentlitteratur.

Sönnär, P. (2018). Polisen utökar verksamheten i Sälen- ny station och fler poliser på orten. *Dalarnas tidningar*. 26 april. Tillgänglig på: <https://www.dt.se/artikel/polisen-utokar-verksamheten-i-salen-ny-station-och-fler-poliser-pa-orten> (Hämtad 2019-04-29).

Thünen, J.H.V. (1826). *Der isolirte staat in beziehung auf landwirthschaft und nationalökonomie, oder, Untersuchungen über den einfluss, den die getreidepreise, der reichthum des bodens und die abgaben auf den ackerbau ausüben*. Hamburg: F. Perthes

Vetenskapsrådet. (2002). *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*. Stockholm: Vetenskapsrådet.

Weber, A. (1909). *Ueber den Standort der Industrien*, 1, Reine Theorie des Standorts. Tübingen: Vlg von J.C.B. Mohr (Paul Siebeck).

Wheeler, J.O., Muller, P.O., Thrall, G.I och Fik, T.J. (1998). *Economic Geography*. New York: Wiley.

Wood, M. (2005). *Rural geography: processes, responses and experiences in rural restructuring*. London: SAGE.

Bilagor

Intervjuguide: Malung-Sälens kommun

Tema 1- Demografi

- Sedan år 1950 har befolkningen i er kommun minskat med 46 procent, de senaste 18 åren har befolkningen också minskat med 6 procent i kommunen? Vad innebär det för er kommun att befolkningen minskar?
- Har ni vidtagit åtgärder för att motverka befolkningsminskning?
- Från år 2000-2018 har samtidigt befolkningen ökat med 54 procent i Sälen. Under samma period har befolkningen i Malung minskat med 4 procent. Vilka möjligheter/hinder innebär det att befolkningen ökar så pass mycket utanför centralorten?

Tema 2- Turism

- Tror ni det kommer medföra ett ökat exploateringsstryck i Sälen i och med den nyöppnade flygplatsen? Att fler vill ha fritidshus i Sälen på grund av förbättrade transportförbindelser till skidorten? Kanske också att fler väljer att bosätta sig i Sälen på grund av god tillgänglighet till omvärlden? Hur ser utbyggnaden av permanent bostäder ut i Sälen idag?
- Har man tillräckligt med resurser för att satsa på turism om man är en krympande kommun?

Tema 3- Centrumförskjutning

- Förflyttas centrumfunktionen från centralorten till skidorten och om så sker hur manifesteras detta?
- Vilka möjligheter och hinder innebär det att centrumfunktionen förflyttas/kan tänkas förflyttas från centralorten till skidorten?
- Har kommunen gjort några särskilda insatser inom samhällsplaneringsområdet för att stärka den kommunala servicen i Sälen?
- Finns det framtida planer för att stärka utbudet av kommunala tjänster och service på skidorten?
- Anser du att det går att prata om turismdriven centrumförskjutning?

Framtiden

- Hur ser utbudet av service och tjänster ut i Malung/Sälen om trettio år

Tema 1- Demografi

- Sedan år 1950 har befolkningen i er kommun minskat med 57 procent, varav befolkningen minskat med 23 procent de senaste 18 åren. Vad innebär det för kommunen att den permanenta befolkningen minskar?
- Har ni vidtagit några åtgärder för att motverka befolkningsminskning?
- Befolkningen ökar i Borgafjäll, från år 2007-2015 har befolkningen ökat med 9 procent. Under samma period har befolkningen minskat med 17 procent i Dorotea. Vilka möjligheter/hinder innebär befolkningstillväxten i Borgafjäll?

Tema 2- Turism

- Ni skriver i er delårsrapport att det är högkonjunktur i byggbranschen i Borgafjällsområdet, vilket ni menar gör arbetsbelastningen hög, vad menar ni med det?
- Hur går tankarna kring fritidhusbyggandet? Hur mycket fler fritidshus klarar Borgafjäll av? Hur mycket fritidshus klarar kommunen av?
- Har man tillräckligt med resurser att satsa på turism om man är en krympande kommun? Ser ni turism som en framtidssatsning för kommunen?
- Medför befolkningsutvecklingen att ni sett att mer företag lokalisera sig i Borgafjäll?

Tema 3- Centrumförskjutning

- Förflyttas centrumfunktionen från centralorten till skidorten och om så sker hur manifesteras detta?
- Vilka möjligheter och hinder innebär det att centrumfunktionen förflyttas/kan tänkas förflyttas från centralorten till skidorten?
- Har kommunen gjort några särskilda insatser inom samhällsplaneringsområdet för att stärka den kommunala servicen på skidorten?
- Finns det framtida planer på att stärka utbudet av kommunala tjänster och service på skidorten?
- Anser du att det går att prata om turismdriven centrumförskjutning?

Framtiden

- Hur ser utbudet av service och tjänster ut i Dorotea/Borgafjäll om trettio år?

Tema 1- Demografi

- Sedan år 1950 har befolkningen i er kommun minskat med 36 procent och de senaste 18 åren med 15 procent. Vad innebär det att den permanenta befolkningen minskar i kommunen?
- Har ni vidtagit några åtgärder för att motverka befolkningsminskning?
- Befolkningen ökar kraftigt i Hemavan. Från år 2000-2018 har befolkningen ökat med 33 %, under samma tidsperiod har befolkningen minskat med 10 % i centralorten. Vilka möjligheter/hinder innebär befolkningstillväxten i Hemavan?

Tema 2- Turism

- Ni skriver i er översiktsplan att Storuman kommun är en två delad kommun, finns det problematik med det?
- Medför befolkningsutvecklingen att ni ser/sett mer företag lokalisera sig i Hemavan?
- Har man tillräckligt med resurser att satsa på turism om man är en krympande kommun?

Tema 3- Centrumförskjutning

- Förflyttas centrumfunktionen från centralorten till skidorten och om så sker hur manifesteras detta?
- Vilka möjligheter och hinder innebär det att centrumfunktionen förflyttas/kan tänkas förflyttas från centralorten till skidorten?
- Har kommunen gjort några särskilda insatser inom samhällsplaneringsområdet för att stärka den kommunala servicen på skidorten?
- Finns det framtida planer på att stärka utbudet av kommunala tjänster och service på skidorten?
- Anser du att det går att prata om turismdriven centrumförskjutning?

Tema 4-Framtiden

- Hur ser utbudet av service och tjänster ut i Storuman/Hemavan om trettio år?

Demografi

- Sedan år 1950 har befolkningen i er kommun minskat med 37 procent och de senaste 18 åren med 11 procent. Vad innebär det att den permanenta befolkningen minskar?
- Har ni vidtagit några åtgärder för att motverka befolkningsminskning?
- Befolkningen ökar kraftigt i Funäsdalen. Från år 2000-2018 har befolkningen ökat med 28 procent, under samma tidsperiod har befolkningen minskat med 7 % i centralorten. Vilka möjligheter/hinder innebär befolkningstillväxten i Funäsdalen?

Turism

- I er översiktsplan skriver ni att det gäller att våga satsa och prioritera där det växer, vilket i ert fall är vinterturistområdena i kommunen. Är det där kommunen väljer att satsa idag?
- Medför befolkningsutvecklingen att ni ser/sett mer företag lokalisera sig i Funäsdalen?
- Har man tillräckligt med resurser att satsa på turism om man är en krympande kommun?

Tema 3- Centrumförskjutning

- Förflyttas centrumfunktionen från centralorten till skidorten, och om så sker hur manifesteras detta?
- Vilka möjligheter och hinder innebär det att centrumfunktionen förflyttas/kan tänkas förflyttas från centralorten till skidorten? Hur påverkar det den nuvarande centralorten Sveg?
- Har kommunen gjort några särskilda insatser inom samhällsplaneringsområdet för att stärka den kommunala servicen på skidorten?
- Finns det framtida planer på att stärka utbudet av kommunala tjänster och service på skidorten?
- Anser du att det går att prata om turismdriven centrumförskjutning?

Framtiden

- Hur ser utbudet av service och tjänster ut i Storuman/Hemvan om trettio år?